

Sisukord

SISSEJUHATUS	2
ARENDUSTEGEVUS ÕPPEASUTUSES	3
MIS ON ARENGUKAVA?	4
MIKS PEAKSID LASTEAIAD KIRJELDAMA ÜHE ARENGUVALDKONNANA KESKKONDA?	5
<i>Tallinna Liivamäe Lasteaed</i>	7
<i>Tallinna Sikupilli Lasteaed</i>	7
<i>Tallinna Paekaare Lasteaed</i>	8
ARENGUKAVA KOOSTAMISPROTSESS KESKKONNAVALDKONNA NÄITEL	9
ORGANISEERIMINE, HETKEOLUKORRA KIRJELDUSE KOOSTAMINE	9
<i>Keskkonnaülevaatuse korraldamisest. Näiteid Tallinna Kasekese lasteaiast</i>	10
<i>Keskkonnaülevaatuse korraldamisest Tallinna Kiikhobu lasteaias</i>	15
<i>Millist kasu saime keskkonnaülevaatusest Tallinna Kasekese lasteaias?</i>	18
<i>Muud aspektid hetkeolukorra kirjelduses</i>	19
STRATEEGIA KAVANDAMINE	21
NÄITEID AIATUULIKU PROJEKTIS OSALEVATE LASTEAEDADE KESKKONNAPOLIITIKATEST:	22
<i>Sikupilli Lasteaia keskkonnapoliitika</i>	22
<i>Pirita Kose Lasteaia keskkonnapoliitika</i>	23
<i>Lasteaed Kaseke keskkonnapoliitika</i>	23
EESMÄRKIDE PÜSTITAMINE	23
TEGEVUSKAVA KOOSTAMINE	25
KOKKUVÕTVALT STRATEEGILISE PLANEERIMISE ETAPPIDEST	26
ARENGUKAVA TÄITMISE JÄLGIMINE	27
ARENGUKAVA UUENDAMINE	27
SAAVUTATU HINDAMISEST	28
<i>Arengukava koordineerimine ja huvigruppide kaasamine Tallinna Paekaare Lasteaias</i>	30
NÄITEID LASTEAEDADE KESKKONNATEGEVUSTEST	31
<i>Keskkonnaalased temaatilised nädalad Tallinna Kasekese lasteaias</i>	31
<i>Sügisene Päkapikurada ja teisi keskkonnaalaseid tegevusi Tallinna Sikupilli Lasteaias.</i>	32
<i>Keskkonnateadlikkuse parendamine Tallinna Liivamäe Lasteaias.</i>	34
<i>Näiteid keskkonnategevustest Tallinna Liivamäe Lasteaias</i>	35
<i>Huvigruppide kaasamine keskkonnatöösse Tallinna Liivamäe Lasteaias.</i>	37
<i>Mis on korda saadetud Pirita Kose Lasteaia keskkonnategevuse raames?</i>	38
<i>Keskkonnaalaseid tegevusi Tallinna Lasteaias Kiikhobu</i>	39
<i>Keskkonnategevustest Tallinna Sikupilli Lasteaias</i>	42
<i>Keskkonnategevustest Kadrioru Lasteaias</i>	46
<i>Keskkonnategevustest Tallinna Paekaare Lasteaias</i>	48
<i>Keskkonnategevustest Tallinna Järveotsa Lasteaias</i>	48
LISAD	53

– Sissejuhatus –

Eesti ühiskond ning lasteaiaid selle olulise osana elavad läbi kiirete muutuste aega. Meie tegevuskeskkond muutub kiiresti – isegi nii stabiilne nähtus nagu kliima on muutumas, rääkimata sotsiaalsest keskkonnast, ühiskonnareeglitest ja tegevussuundadest. Praeguste Eesti õigusaktide kohaselt võivad ja saavad lasteasutused ise oma tegevust juhtida, koordineerida ja arendada, sealhulgas valida arenguvaldkonnad. Üheks valdkonnaks, mille käsitlemata jätmise maksab tulevikus valusasti kätte, on keskkonnateadlikkus. Lasteaedade otsene negatiivne keskkonnamõju on väike – seal ei saagi kasutada suurtes kogustes loodusvarasid ega saata keskkonda väga ohtlikke kemikaale. Ilma loodusvarasid kulutamata ja jäätmeid tootmata ei tule siiski ükski organisatsioon ega inimene toime. Iga tarbija, nii ka lasteaed, saab oma ostuvalikud teha keskkonnasäästlikkust silmas pidades.

Hollandi–Eesti keskkonnaharidusprojekt «Aiatuulik» Tallinna lasteaedadele on lisaks õppekavakohaste tegevuste kavandamisele tegelenud ka keskkonnateema käsitlemisega lasteaia arengukavas. Projektis osalenud lasteaiaid on läbi viinud

oma lasteaia keskkonnaülevaatus, püstitanud eesmärgid ja kavandanud tegevused nende saavutamiseks.

Käesolevas väljaandes on kirjeldatud arengukava koostamise põhimõtteid ning toodud näiteid keskkonnavaldkonna käsitlemisest koolieelses lasteasutuses. Autorid tänavad Ülari Alametsa ja Enn Kirsmani, kelle strateegilise planeerimise teemalistele loengumaterjalidele toetuvad väljaandes esitatud mitmed mõtted.

Keskkonnateadlikkus saab tõusta ainult sel juhul kui lapsed näevad enda ümber praktilist keskkonna säästmisele suunatud tegevust.

Kui lastele autoriteetideks olevad täiskasvanud väärtustavad keskkonda säästvate ja parendavate otsuste tegemist, püüavad kahandada lasteaia negatiivset keskkonnamõju, siis jääb see lastele meelde järgimist vääriva käitumisena. Praeguste laste väärtushinnangutest ja käitumisnormidest oleneb meie tulevikukeskkond – suhted ühiskonnas, majandus-põhimõtted, poliitika – ja looduskeskkonna seisund.

«Tuleviku planeerimine pole otsustajate seas laialt kasutusel, sest kui asjad laabuvad, ei tunne nad selle vastu huvi ja kui asjad kipuvad untsu minema, ei ole neil enam mahti vaadata ninaesisest kaugemale: vaja on kiirelt tegutseda.»

Godet, M. with Monti, Meunier and Roubelat. 1997.
Scenarios and Strategies: A Toolbox for Problemsolving.
LIPS Working Papers.

– Arendustegevus õppeasutuses –

Sirje Aher, Imbi Viisma

«Milleks seda tarvis on? Oleme traditsioonilised, väarikad ja hästi tuntud. Meil on järjekord ukse taga, järelikult on kõik hästi!» Veel paar aastat tagasi võis lasteaedade, aga ka koolide juhtkondade ja õpetajate suust tihti kuulda niisuguseid mõtteid. Teiseks üldlevinud vastuväiteks oli: *«Aga me areneme ju ka ilma arengukavata! Meil on igal aastal uued üritused, oleme oma maja remontinud. Nagunii teame me ainult ühe aasta eelarvet ette, pikal planeerimisel pole mõtet! Ja mida sa planeerid, raha ikka ei saa nendele tegevustele, mida oleks vaja korraldada!»*

Kuigi mõlemas ütluses on oma tõetera sees, on õppeasutused ometi arengukava koostamise omaks võtnud. Kurdetakse vaid selle üle, et alati ei osata koostamist kõige efektiivsemal moel korraldada.

Töö ja tulemuse hea suhe saavutatakse, kui koostamisel järgitakse strateegilise planeerimise põhimõtteid. Neid saab rakendada nii arengukava, õppekava, sisehindamise süsteemi kui teiste strateegilise tähtsusega dokumentide koostamisel. Kõik nimetatud dokumendid korraldavad igapäevaelu, kuid on suunatud tulevikku.

Strateegiline planeerimine loob eeldused selleks, et eelarvest finantseeritakse organisatsiooni poolt määratletud prioriteete ning eelarveliste vahendite kasutamine on sihipärane ja tulemuslik. Väheneb ootamatute ja põhjendamatute kulutaotluste esitamine pidajale, luuakse eeldused asutuse tulemuslikkuse mõõtmiseks. Kui organisatsiooni

arengukava piirdub vaid jooksva aasta eelarvega, siis jääb sageli suur osa tema potentsiaalset rakendamata.

Defineerides strateegilise planeerimise, siis on ta süstemaatiline arendustegevusi integreeriv sammammuline protsess arengueesmärkide ja -prioriteetide, nende saavutamise teede ja tegevuskava sõnastamiseks.

Strateegilisel planeerimisel hinnatakse kõigepealt organisatsiooni hetkeolukorda, analüüsitakse selle sise- ja väliskeskkonna tegureid, oma tugevusi ja probleeme, seejärel sõnastatakse organisatsiooni visioon, missioon, eesmärgid, koostatakse tegevuskava ning jälgitakse kavandatu teostamist, antakse hinnang saavutatule ning alustatakse saadud hinnangu alusel uut planeerimisringi.

Strateegiline planeerimine peab vastama järgmistele küsimustele:

- Kus me oleme praegu (olukorra kaardistamine)?
- Kus me tahaksime olla teatud aja möödudes (visiooni loomine)?
- Kuidas me jõuame soovitud olukorrani (strateegia)?
- Millised konkreetseid samme on selleks tarvis teha (tegevuskava)?
- Kuidas me oma tegevust mõõdame (seire, kontroll, tagasiside)?

Eeltoodud küsimustele vastamisel pole olemas kõigile ühtviisi edukat lahendit. Tulemused ja edu

ei sõltu niivõrd taiplikkusest, kuivõrd strateegiast, õigest tegutsemisviisist. Erinevalt alguses toodud vastuväidetele sobib strateegiline planeerimine meetodina just kiiresti muutuvasse, limiteeritud ressursidega keskkonda. See meetod võimaldab hästi kaasata kõiki huvigruppe ning leida kogu kollektiiviga sihid, prioriteedid ning kaaluda, millised on võimalused soovitu realiseerimiseks olemasolevates tingimustes.

Suurimaks väärtuseks niisuguse töökorralduse juures ongi kõikide asjaosaliste ja huvigruppide kaasatus otsuste tegemisse. Kõik tunnevad ennast osalistena ning püstitatud eesmärgid ei jää üksnes paberile, need võetakse omaks. Strateegiline planeerimine ebaõnnestub tihti kahel juhul. Üks

neist on, kui juhil puudub kindel visioon oma asutuse soovitud tulevikust. Sel juhul on töötajatel väga raske aidata strateegiat kujundada. Teine laialtlevinud põhjus on, et juht sõnastab strateegiad üksi või oma lähemate kaastöötajatega, ülejäänud kollektiivi ainult teavitades. Ka tehniliselt parimad meetodid ja hästi sõnastatud strateegiad ei oma väärtust, kui need jäävad juhataja kabinetis kausta ning kollektiiv kuuleb neist vaid aeg-ajalt koosolekul. Tarvis on, et igaüks oleks olnud osaline strateegia väljatöötamisel ning teaks, mida tuleb teha eesmärkide saavutamiseks.

Strateegilist planeerimist saab kasutada kõikide oluliste otsustuste ettevalmistamiseks – nende hulka kuulub ka asutuse keskkonnapoliitika.

– Mis on arengukava? –

Sirje Aher, Imbi Viisma

Arengukava (arengustrateegia) on dokument, mis sisaldab ametlikku pikaajalist kokkulepet selle osas, mis on organisatsioonile oluline ja kuidas seda saavutada.

See on kogukondlik või organisatsioonisisene kokkulepe; alus pikaajaliseks eelarve planeerimiseks; tegevuskava, millest juhitudakse igapäevases tegevuses. Selline pikaajaline kokkulepe valmib ainult osapoolte ühistöö tulemusena. Selle protsessi käigus pannakse alus ühisele soovile lasteasutust edendada ja luuakse alus kavandatu elluviimisele. Kokkulepe on juba seepärast vajalik, et iga inimene või inimeste rühm kujutab arenemist ja tulevikku ette omamoodi. Koos tegutsemiseks on vaja jõuda arusaamisele sellest, millised on probleemid, huvid ja vajadused. Kokkulepe arengusuundades on aluseks ühisele tegutsemisele. Toimiv arengukava on märgiks asutuse tugevusest ja arengusuutlikkusest.

Koolieelse lasteasutuse seaduse kohaselt koostab lasteasutus järjepideva arengu tagamiseks koostöö hoolekogu ja pedagoogilise nõukoguga arengukava.

Arengukavaga määratakse:

- 1) lasteasutuse arenduse põhisuunad ja -valdkonnad;
- 2) tegevuskava kolmeks aastaks;
- 3) arengukava uuendamise kord.

Seadus ja muud kohustused on mõjuvad põhjused arengukava koostamiseks, kuid ainult välise motiivatsiooni ajel tehtud arengukava ei ole organisatsiooni kõikidele liikmetele siduv dokument – nad ei võta seda enda jaoks vajalikuna. Pigem on tarvis arengukava koostada seepärast, et on vaja reageerida muutuvale keskkonnale ja teravnevale konkurentsile ressurside pärast. Teine põhjus, miks organisatsioon vajab arengukava, on igapäevase juhtimise lihtsamaks muutmine – operatiivse otsustamisprotsessi toetamine ja lihtsustamine, et teha asutuse arengu suhtes paremaid otsuseid.

Arengukava koostamise käigus valitakse välja selline arengustrateegia, mis võimaldab maksimaalselt ära kasutada lasteasutuse tugevaid külgi ja võimalusi ning vähendada ohtude ja nõrkuste mõju.

Arengukavas on kirja pandud kokkulepidud eesmärgid ja tegevused eesmärkide saavutamiseks. Kirjapandud kokkulepe aitab meenutada ja jälgida, milles ikkagi täpselt kokku lepiti.

Koolieelsed lasteasutused peavad arvestama lisaks eelnevale erinevaid asjaolusid, mis on olulised nii arengukava väljatöötamisel, muutuste planeerimisel kui üldises arendustegevuses.

- Arengukava on lasteaia ja linna/valla ühishuvisid ja olukorda väljaselgitav, fikseeriv ja arendustegevust planeeriv dokument.
- Arengukava on vajalik oma tegevuse teadlikuks suunamiseks ja asutuse konkurentsivõime suurendamiseks.
- Arengukava on dokument, millest saab lähtuda omavalitsuse, maavalitsuse ja riigi tasandil otsuste tegemisel nii alushariduse kui keskkonna valdkonnas.
- Hästi koostatud arengukava loob tutvujatele ja koostööpartneritele kiiresti ja kergesti tervikpildi asutusest, tema arengusuundadest ja tulevikust.

Arengukava struktuuri ja muus osas võib pidaja esitada arengukavale täiendavaid nõudmisi. Koolieelse lasteasutuse arengukava kinnitamine toimub valla- või linnavolikogu sätestatud korras.

Põhisuunad on tavaliselt esitatud visiooni ja eesmärkidena. Arengukavas on koolid ja lasteasutused ära märkinud oma missiooni, põhiväärtused ja põhimõtted.

Koolieelse lasteasutuse arengukava määrab: lasteasutuse visiooni lapse arengust lähtuvalt, strateegilised eesmärgid ning tegevuskavas planeeritud tegevused toetavad strateegiliste eesmärkide saavutamist. Arengukava korrigeerimisel lähtub lasteasutus sisehindamise tulemustest.

Visioon on arengukava kõige pikaajalisem osa, ulatub 5-15 aasta kaugusele. Eesmärgid seatakse kas sama pikaks ajaks nagu koostatakse tegevuskava, või siis mõnevõrra pikemaks ajavahemikuks, näiteks viieks aastaks.

Traditsiooniliselt koosnevad arengukavad järgmistest elementidest:

- Hetkeolukorra kirjeldus
- Arengustrateegia (visioon, missioon, põhiväärtused, põhimõtted, eesmärgid (arengusuunad), arenguvaldkonnad, tegevuskava kolmeks aastaks)
- Arengukava uuendamise kord

Arengukava koostamisel arvestatakse huvigruppide erinevaid huvisid asutuse suhtes, leitakse nendevaheline kompromiss. Arengukava koostamisel peaks olema selgelt välja toodud võtmevaldkonnad, mida valitakse mitmete erinevate asjaolude ja võimaluste analüüsi käigus. Projektis «Aiatuulik» osalevate lasteaeade arengukavades on üheks valdkonnaks keskkond, seda nii eraldi töö- ja tegevuskeskkonnana kui õppe- ja kasvatustöö valdkonna ühe osana. Alljärgnevalt on toodud mõned näited.

Miks peaksid lasteaiaid kirjeldama ühe arenguvaldkonnana keskkonda?

Sirje Aher

Keskkond on ümbrus, milles organisatsioon tegutseb (õhk, vesi, maa, loodusressursid, taimestik, loomastik, inimesed ja nendevahelised suhted). Keskkond on ruumiliselt piiritlemata, kuid seab meie tegevusele piirid.

Organisatsioon omakorda mõjutab keskkonna kvaliteeti. Ükski organisatsioon, ka mitte lasteaed, ei saa tegutseda ilma, et tekiks kahjulikud keskkonnamõjud: kulutatakse loodusressursse, tekitatakse jäätmeid.

Et lapsed omandaksid keskkonda säästva suhtumise, on tarvis, et nad kasvaksid keskkonnas, kus

- Väärtustatakse keskkonda, koolitatakse ja motiveeritakse keskkonda säästma,
- Püütakse vähem tarbida, toota vähem jäätmeid,
- Eelistatakse vähem reostavaid ja saastavaid tooteid
- Eelistatakse vastupidavaid tooteid,
- On loodud sõbralik, turvaline ja tervislik mikrokliima

Aastad 2005–2014 on ÜRO poolt kuulutatud säästvat arengut toetava hariduse kümmeaastakuks.

EV Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel www.hm.ee on öeldud järgmist: *UNECE säästvat arengut toetava hariduse strateegia* (UNECE Strategy for Education for Sustainable Development) ja *Vilniuse koostööraamistik selle rakendamiseks* (Vilnius Framework for Implementation) <http://www.unece.org/env/esd/Strategy&Framework.htm> kiideti *UNECE keskkonnaministrite ja haridusministrite või nende esindajate, sh ka haridus- ja teadusministri Toivo Maimetsa ja keskkonnaministeeriumi abiministri Olavi Tammemäe, poolt heaks Vilniuses 17.-18. märts 2005.*

Strateegia üldeesmärk on julgustada UNECE liikmesriike arendama ja kaasama säästvat arengut toetavat haridust haridussüsteemidesse, kõikidesse ainetesse ja vabahariduslikku õppesse. Säästvat arengut toetav haridus kujundab inimeste teadmisi ja oskusi, muutes neid pädevamaks ning enesekindlamaks ja võimaldades neil kooskõlas loodusega tegutseda edukama ja tulemuslikuma tuleviku nimel. Säästvat arengut toetav haridus kannab samu põhimõtteid ja eesmärke nagu meie riiklik õppekavagi. Oluline on kujundada kriitiliselt mõtlemaid ja sotsiaalselt aktiivseid inimesi, kes tahavad ja on võimelised võtma endale vastutust tulevikuühiskonna kujundamise eest.

Strateegia elluviimiseks soovitakse: välja töötada säästvat arengut toetavat haridust toetav poliitiline, reguleeriv ja tegevuslik raamistik; edendada säästva arengu temaatikat formaalses ja

mitteformaalses ning vabahariduslikus õppes; kujundada pedagoogide pädevust säästva arengu temaatika lõimimiseks õppeprotsessi; kindlustada vastavate õppevahendite ja -materjalide kättesaadavus; edendada säästva arengu alast teadus- ja arendustegevust; tugevdada UNECE piirkonnas kõigi tasandite vahelist koostööd.

Eesti on praegu, novembris 2005, vastu võtnud EV Säästvat arengut toetava hariduse strateegiat, mis kirjeldab põhimõtteid, mida riik, kohalikud omavalitsused ja kõikide tasandite haridusasutused peaksid järgima. Toome väljavõtte selle alusharidust puudutavast osast.

Väljavõte EV Säästvat arengut toetava hariduse kontseptsiooni töövariandist, november 2005:

Alusharidus

1. Koolieelse lasteasutuse õppekavaga on loodud aktiivõppel põhinevad võimalused loodushariduse, keskkonnahariduse ja säästvat arengut toetava hariduse kujunemiseks (sh tugikeskuste kaasamiseks õppe- ja kasvatustöösse).
2. Õppekava rakendamisel lähtutakse järgmistest didaktilistest põhimõtetest: mängulisus, elamuslikkus, kogemuslikkus, loomingulisus, pidevus, positiivsus, hinnangulisus (õige, väär käitumisviis).
3. Koolieelse lasteasutuse arengukavas püstitatakse keskkonnaeesmärgid, sh maja ja territooriumi haldamiseks.
4. Koolieelsetel lasteasutustel on võimalus osaleda keskkonna- ja sotsiaal-kultuurilistes projektides.
5. Koolieelsete lasteasutuste õpetajatel ja juhatajatel on võimalus täiendada oma teadmisi ja oskusi looduse tundmisest, keskkonna- ja säästvat arengut toetava hariduse metoodikast ja põhimõtetest jms.
6. Koolieelsete lasteasutuste finantseerimisel arvestatakse vajadusega vähendada lasteaiade keskkonnamõju ning kujundada õpetajate ja laste keskkonnateadlikkust
7. Eelisarendatakse säästvat arengut toetava hariduse kujundamiseks vajalike õppevahendite koostamist: keskkonnamängud, pildid, metoodilised komplektid looduse

tundmaõppimiseks, kogemuslikud kogumikud töövõtetest jms.

Eeltoodut võib käsitleda välise motivatsioonina keskkonnateema käsitlemiseks nii arengukavas kui õppekavas. Sisemise motivatsiooni kujundamiseks vajalik, see tähendab lasteaia ja tema töötajate kasu, on samuti olemas:

1. Säästlikult majandades vähenevad pikas perspektiivis lasteaia kulud. Esialgu võivad kulud isegi kasvada, kui näiteks on tarvis elektrit, vett vms raiskavad seadmed välja vahetada, või asendada tervisele ohtlikud materjalid ohututega või teha investeeringuid

kauem vastu pidavate vahendite ostmisse, samuti suurenevad tõenäoliselt esialgu töötajate koolituskulud.

2. Tegevuskeskkond muutub meeldivamaks
3. Paraneb meeskonnatöö, suhted muutuvad paremaks
4. Laste õpitegevused muutuvad mitmekesisemaks
5. Vajame tulevikus täiskasvanuid, kes on juba varases lapsepõlves omandanud keskkonnateadlikud käitumisnormid.

Järgnevalt põhjendavad Aiatuuliku projektis osalevad lasteaiaid, miks on tarvis käsitleda keskkonda oma arengukavas ning õppekavas.

Tallinna Liivamäe Lasteaed

Imbi Pajula, Natalia Kond

Tallinna Liivamäe Lasteaia keskkonnategevuse vajalikkus on tingitud probleemi aktuaalsusest, meie asukohast ja soovist parendada keskkonnateadlikkust õpetajate, lastevanemate ja laste seas. Selleks, et lapsed näeksid, kuuleksid ja tunneksid, tuleb neid viia lähemale loodusele.

Praeguse linnastumise juures puutume sageli kokku tõsiasiaga, et lapsed ei tunne taimi, loomi, linde ega oma kodukohta. Lapsepõlv on oluline periood väärtuste kujundamisel, seega on lasteaial

tähtis ülesanne loodusthoidva ja -säästva isiksuse kasvatamisel. Selleks, et keskkonnavaldkonda sihipäraselt arendada, on vaja kavandada oma tegevust, püstitada eesmärk ja planeerida tegevused õppeaastate lõikes.

Keskkonnakasvatus on Liivamäe Lasteaia prioriteetseks valdkonnaks ning õppe- ja kasvatustöös on kesksel kohal kodulugu ja loodus. Tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel püüab õpetaja leida seoseid ning tuua näiteid loodusest.

Tallinna Sikupilli Lasteaed

Marika Jurin

Arengukava on oluline strateegilise juhtimise dokument. Arengukava on pikaajaline st. 3 aasta plaan, mis on vajalik organisatsiooni efektiivseks juhtimiseks.

Koolieelse lasteasutuse arengukava peab olema kõigile kättesaadav, huvipakkuv, lasteaia tööd iseloomustav ja mainet loov dokument. Eelkooliealiste lasteasutuste juhatajate üheks ülesandeks

oma töös ongi plaanide koostamine, arendamine, tagasiside saamine ja kontroll. Oluline on tulemuste ülevaatamine. Hinnata, kuidas ja kui hästi on kogu organisatsioon püstitatud eesmärkide saavutamise poole liikunud.

Arengukavast lähtuvalt koostab asutus aasta tegevuskava, kus on lahti kirjutatud tegevused vastavalt arengukava prioriteetidele.

Keskkonnapeatükk peaks kindlasti olema üheks arenguvaldkonnaks. Igal asutusel võiks olla keskkonnapoliitika koos missiooni ja visiooniga. Oluline on ka siin valdkonnas tuua välja mõõdikud, tänase seisu ja sihtnäitajad. Keskkonnakasvatuse on looduse, ühiskonna ja kultuuri koosseisiteerimise teadvustamine ja ümbritsevasse keskkonda säästva suhtumise kujundamine.

Põhiideeks on säästev areng, mis on uus asutustele ja mida tuleks kindlasti planeerida ja millest tegevustes lähtuda. Keskkonnakasvatuse võimaldab meil, täiskasvanutel, panna last mõtlema loodusest, sellest hoolimisest, samas ka õigesti käitumisest. Et seda saavutada, peab eelkõige täiskasvanu endale selgeks tegema keskkonnastrateegiad, mis on keskkonnaharidus jne. Seda võimaldab eelkõige analüüs ja planeerimine, mis saab alguse just arengukavast, selle koostamisest töögruppide abiga.

Kui oleme suutelised seda endale teadvustama, siis on vajalik seda kõike viia lasteni läbi erinevate tegevuste. Täiskasvanute ülesanne on kujundada lastes vajalikud oskused, väärtushinnangud, suhtumise ja elustiili. Vastava kvaliteedi saavutame kui ise oskame teadvustada keskkonnaprobleeme, väärtusi.

Keskkonnapeatükk aitab tööd paremini planeerida, sest ta haarab kõiki valdkondi- alustades inimestest ja lõpetades erinevate tegevustega.

MIS MUUTUS MEIE LASTEASUTUSES KESKKONNATÖÖ TÖTTU PAREMAKS:

- Usk sellesse, et teeme õiget asja.
- Võime analüüsida tugevusi ja nõrkusi.
- Meeskonnatöö – oli olemas, lobitööd polnud vaja teha, projektimeeskond tekkis kohe.
- Õppetöö muutus lähedasemaks lastele- palju uusi võimalusi ja loovust tuli juurde.
- Mängud täienesid Päkapikuraja mängudega ja Aiatuuliku askeldustega.
- Üldine huvi keskkonnatemaatika suhtes: loeti, vaadati ja oldi kursis keskkonnaalaste saadetega, probleemidega.
- Õpetajad on rohkem motiveeritud.
- Õpetajate tegevusvabadus suurenes (õppekava teemad kitsad, ei võimaldanud palju huvitavaid teemasid käsitleda). Ei pea andma pelgalt teadmisi, vaid kujundama hoiakuid ja väärtusi.
- keskkonnastendi loomine- huvi info vastu nii personalil kui vanematel.
- õueala kujunduse peale mõeldakse rohkem (looduslik materjal, omanäolisus, nägemus) jne.
- õpetajad kasutavad Puude mappe ja Päkapikuraja mängu.
- säästlikkuse printsiibi rakendamine kogu majas, hõlmab ja liidab kogu personali.
- rohkem kasutatakse looduslikku materjali.
- vanemad on huvitatud lasteaias keskkonnategevusest- on teadlikud meie osalemisest Aiatuuliku projektis ja kiitnud heaks.
- on tõusnud töötajate enesehinnang ja teadlikkus.

Tallinna Paekaare Lasteaed

Anne Kurviste, Heljo Räni

Lapsest peab kasvama positiivse ellusuhtumisega inimene ja selleks on vaja tunda ennast turvaliselt ümbritsevas keskkonnas. Lapsel on tarvis juba varases nooruses teada ja tunda loodust, selle seaduspärasusi, et tehiskeskkonnas hakkama saada. Ümbritsev elu, kodulugu ja loodusõpetus peaksid olema juba lasteaias toeks keskkonnakasvatusele. Ühtne süsteem ja seosed aitavad lapsel kiiremini aru saada ümbritsevast. Ühtse süsteemi tekkimisel muutub

keskkonnaalane töö korrektsemaks ja teooria rakendatakse praktikasse.

Näiteks:

1. Kaks aastat tagasi seadsime sisse õppekäikude, ekskursioonide, matkade, lastevanemate töökohatadega tutvumise, muuseumide külastamise jne. mapi, kuhu kogusime laste nimekirjad, käidud kohad ja sellega seose tuli õppekäik või muu tegevus eesmärgistada. Eesmärk oli juba eelnevalt

planeeritud ka tegevuskavades. Saime hea ülevaate keskkonnakasvatuse alasest tegemisest lasteaias. Samas tõusis õppekäikude arv ja mitmekesisus ning lastevanemate huvi ja osavõtt üritustest.

2. 2005 õppeaastal on meil planeeritud tegevuskavasse teema «Lasnamäe – minu kodukoht» – tundmaõppimine.

- Loodus eri aastaegadel Lasnamäel
- Vanemate töökohad Lasnamäel
- Kunstiväärtused Kadriori, Jüriöö park, Kumu, Lauluväljak jt.

Ühiskondlikud asutused, kauplused, turg, postkontor, Lindakivi kultuurikeskus jt

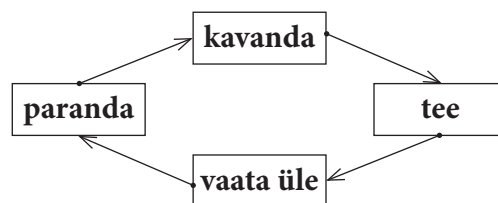
– Arengukava koostamisprotsess keskkonnavaldkonna näitel –

Sirje Aher, Imbi Viisma

Arengukava koostamise aluseks on hetkeolukorra kirjeldus, mis sisaldab lasteaia eelneva tegevusperioodi analüüsi, statistiliste andmete analüüsi, personali ja huvirühmade arvamusi ning ettepanekuid (saab välja selgitada rahuloluküsitluste, SWOT –analüüsi ja arutelude teel) ning kohaliku omavalitsuse haldusalas tegutsevate asutuste investeeringute kava, mis lähtub KOV arengustrateegiast.

Arengukava ja selle valdkonna kavandamine on protsessilt sarnased, seepärast kirjeldame seda

keskkonna kui ühe valdkonna näitel. Lähtume strateegilise planeerimise tsüklist, mis omakorda põhineb Demingi ringil: mõtle ja kavanda – tee, vii ellu – vaata kavandatu ja tehtu üle – tee tagasiside alusel parendusettepanekud (plan-do-check-act).



Organiseerimine, hetkeolukorra kirjelduse koostamine

Esimesena mõtleb protsessi juht (tavaliselt lasteasutuse juhataja) läbi, mida tuleb teha st piiritleb ülesande, määratleb huvirühmad ning seab esialgse tähtaja.

Selleks, et haarata kaasa arengukava koostamiseks kõiki lasteasutuse huvigruppe, tuleb moodustada töörühmad, kes esindaksid eri valdkondi. Näiteks mõned töörühmad nagu juhtimine, personalitöö, õppe- ja kasvatustegevus või koostöö huvigruppidega, keskkond ja majandus jne. Rühmad peaksid olema avatud ja vastuvõtlikud ning koostööle

motiveeritud. Arengukava väljatöötamine, kuhu on kaasatud vaid vähesed, on kiire moodus luua kava, mille juurutamise tõenäosus on tagasihoidlik või puudub üldse.

Keskkonnateema puhul on huvirühmadeks peale õpetajate kindlasti ka haldus- ja köögipersonal, lapsevanemad ja KOV esindaja. Ühteist saab küsida ka lastelt. Seejärel koostatakse hetkeolukorra kirjeldus. Püütakse võimalikult täpselt ning mitmetest vaatenurkadest lähtuvalt kokku koguda kõik vajalikud arvandmed, arvamused, oma

sisekeskkonna tugevused ja nõrkused ning väliseskkonnast organisatsiooni edu mõjutavad tegurid.

Keskkonnavaldkonna vaatlemisel tuleks arvandmete saamiseks korraldada asutuse **keskkonnaülevaatus**.

Keskkonnaülevaatus korraldamisest. Näiteid Tallinna Kasekese lasteaia

Eve Külmallik

Keskkonnasõbralik lasteaed pöörab tähelepanu keskkonnateadlikule käitumisele nii õppekasvatustöös kui lasteaia haldamisel.

Selleks, et oleks võimalik koostada lasteaia arengukavasse keskkonnaalast peatükki, tuleks alustada hetkeolukorra kaardistamisega, ehk siis keskkonnaülevaatus korraldamisega.

Ülevaatus aitab teadvustada lasteaia keskkonda, selgitada välja, milliste valdkondadega tuleks tegelema hakata, kus on probleemid ja millised on võimalused nende lahendamiseks.

Keskkonnaülevaatus käigus kaardistatakse ülevaatlikul tasemel:

- Lasteaia otsesed mõjud ümbritsevale keskkonnale.
- Keskkonnakasvatustöö õppekasvatustöös.
- Lasteaia hoone tehniline seisukord.
- Maja haldamine.
- Lasteaia õueala olukord.
- Töökeskkond. Mikrokliima lasteaias. Keskkonnateadlikkuse kujundamine.
- Lasteaia lähiümbrus ja liiklus.

Keskkonna kaardistamise protsessi saab kaasata kogu personali, lapsed ja ka lapsevanemad.

Järgnevalt vaatleme lähemalt, mida ja milliseid tegevusi hõlmavad ülalpool loetletud valdkonnad.

1. Lasteaia otsesed mõjud ümbritsevale keskkonnale

Igal organisatsioonil on oma keskkonnamõju, mis on organisatsiooni tegevusest, tootest või teenusest täielikult või osaliselt tulenev igasugune ebasoodne või soodne muutus keskkonnas.

Selles valdkonnas tuleks hoolega läbi mõelda, millised on konkreetse lasteaia tegevusest tingitud keskkonnamõjud. Keskenduda võiks järgmistele teemadele:

Reovesi – milliseid kemikaale, puhastusvahendeid, toidukäitlemisega seotud jääke jmt. satub lasteaia reovette.

Kütmine – millist kütust kasutab katlamaja ja milline on tekkiv keskkonnareostus (Näit. õhku paiskuvad gaasid)

Kemikaalid – millised on kasutusel (Näit. värvid, lakid, lahustid, puhastusvahendid jne). Milline on nende vahendite keskkonnamõju.

Prügimajandus – millist liiki prügi tekib lasteaias (Näit. paber, klaas, plastik, toidujäätmed, kile, katkised asjad, pakendid jne), prügi sorteerimise võimalused, väljastpoolt lasteaeda tulev prügi.

Ohtlikud jäätmed – kas tekib, kuhu pannakse (Näit. patareid, päevavalguslampide torud jne.)

Müra – millist müra lasteaed tekitab (Näit: inimehääled, transport, seadmed ja masinad, ventilatsioon jne). Millist mõju see avaldab lastele, töötajatele, naabritele. Millised on võimalused müra vähendada.

Transport – tekkivad heitgaasid. Millist transporti liigub lasteaia territooriumil või vahetus läheduses? Kas seisab töötava mootoriga sõidukeid. (Näit. teenindav transport, vanemate sõidukid, tänavaliiklus jne).

Vibratsioon – tekitavad erinevad seadmed või masinad. Kuidas vibratsiooni vähendada.

Veekasutus – kas vett kasutatakse otstarbekalt, kuidas toimub toidunõude või pesu pesemine.

Suitsetamine – kas personal või lapsevanemad suitsetavad lasteaia territooriumil. Millised on sellise tegevuse tagajärjed.

Remonditööd – tekkiv praht, kemikaalid jne.

Inimestevahelised suhted – milline on mikrokliima lasteaias.

Infotehnoloogia kasutamine – kuluv elekter, aeg, tervisekaitse nõuete täitmine jne.

Elektrikasutus – otstarbekus, kokkuvõtteid, elektriseadmete kasutamine jne.

Vahendid, materjalid – milline on kasutatavate materjalide kvaliteet, millist mõju need keskkonnale avaldavad (pesu- ja puhastusvahendid jm. maja haldamiseks vajaminevad vahendid, mööbel, masinad ja seadmed, käsitöömaterjalid jne.)

Mõelda võiks ka kasuliku keskkonnamõju peale, mida lasteaed tekitab. Kas sellist tegevust toimub (Näit. õueala korrashoid, haljastustööd jne).

2. Keskkonnakasvatuse õppekavas, õppe-kasvatustöö

Selles valdkonnas keskendutakse õppekava ning õppetegevuste analüüsimisele.

Tähelepanu pööratakse ka:

- materjalide ja vahendite säästlikule tarbimisele.
- taaskasutatava materjali kasutamisele.
- sõbraliku õhkkonna loomisele lasteaias.
- õppimist soodustava ja arendava keskkonna loomisele.

- laste aja organiseerimisele
- elektri ja vee säästlikule kasutamisele laste ja õpetajate poolt
- jne...

3. Lasteaia hoone tehniline seisukord

Siin pööratakse tähelepanu kogu hoonele:

- Katus
- Seinad
- Põrandad
- Aknad, ukSED
- Vundament
- Kelder
- Trepid
- Pööning
- Viimistlusmaterjalid
- Elektrisüsteem
- Kanalisatsioon
- Veevarustus
- Ventilatsioon
- Valvesüsteem
- Jne...

Erinevate hooneosade juures vaadeldakse nende seisukorda, vastavust nõuetele, kasutamise otstarbekust, probleeme, ohutust.

4. Maja haldamine

Siia valdkonda kuulub:

- Mööbel – selle sobivus, otstarbekus, vastavus tervisekaitse nõuetele.
- Köögi inventar – kaasaegsus, säästlikkus.
- Maja esteetiline välimus, rühmaruumide värvilahendus, viimistlusmaterjalid, kujundus.
- Ventilatsioon – õhuvahetus, elektri säästmine, temperatuur jne.
- Prügimajandus – kuidas korraldatud, otstarbekus, keskkonnasäästlikkus.
- Puhastusvahendid – valik, keskkonnaohtlikkus/ohutus, kontsentraatide kasutamine jne.
- Pesupesemine – pesuvahendid, vee ja elektri kulu, kokkuvõtteid.
- Eririietus, enesekaitse vahendid – kohasus, piisavus, materjalide sobivus jne.
- Toiduainete valik – lisained, pakendite suurus, kodumaine toore jne.
- Menüü tasakaalustatus.

- Toataimed – sobivus lasteasutusse, toksilisus, hooldamine.
- Õppevahendite valik – voolimismaterjalid, värvid, liimid, lakid, paber. Nende otstarbekas kasutamine. Taaskasutatava materjali valik.

5. Lasteaia õueala olukord

Vaadeldakse:

- Õueala jaotust, selle otstarbekust.
- Mänguväljakuid – seal olevaid konstruktsioone, vahendite mitmekesisust, lapsesõbralikkust, kaasaegsust, ohutust jne. Tuulevaiksete mängualade olemasolu. Liivakastide seisukorda (katted, liiva vahetamine).
- Majandusõue.
- Haljastust – teha õueala plaan, kus kirjas kõik erinevad puu-, põõsa- ja taimeliigid (saab edukalt kasutada õppekasvatustöös ja ka haljastuse täiendamise planeerimisel). Kas õuealal kasvab ohtlikke/mürgiseid taimi.
- Puude seisukorda – lõikamist vajavad oksad, haiged puud.
- Teedevõrku, teekattmaterjale. Teede olukorda.
- Valgustust.
- Linnu- ja loomariigi esindajate esinemist – õuealal elavad putukad, pisiloomad, linnud (samuti info, mida hea kasutada õppetöös). Elupaigad, toitmiskohad.
- Päärdeaeda, selle seisukorda, otstarbekust, esteetilisust.

6. Töökeskkond. Mikrokliima lasteaias. Keskkonnateadlikkuse kujundamine.

Töökeskkonna kaardistamisel on hea kaasata kõiki töötajaid, kes siis ise kaardistavad oma töökeskkonna, selle head ja ka parandamist vajavad küljed, ohutusnõuete täitmise (tuleoht, füüsilise keskkonna ohutus, liikumisreeglid jne).

Mikrokliima väljaselgitamiseks saab kasutada erinevaid küsitlusi nii personalile, lapsevanematele kui ka lastele.

See valdkond haarab ka personali koolitamist ning keskkonnateadlikku käitumist, kollektiivi üksmeelt ja koostööd.

7. Lasteaia lähiümbrus ja liiklus

- Liikluskorraldus lasteaia lähiümbruses.
- Transpordivahenditega liiklemine lasteaia territooriumil.
- Turvalisus, naabrivalve korraldamine.
- Soovimatud külalised lasteaia territooriumil, abinõud nende eemal hoidmiseks.
- Koostööpartnerid lähiümbrusest.

NÄIDE 1: Mida võiks teha? Lasteaia ruumid

Vaatle erinevaid ruume, kas nad täidavad oma kasutusotstarvet.

Tee tutvumisringkäik (teemaks võib võtta näiteks elektri, jäätmed vms.) või tee lasteaia seisukorrad kontroll.

Kaardista need kohad, kus keskkonnaaspekte võiks paremini arvesse võtta või säästa. Võta kaardistusele kaasa nii õpetajad kui personal.

Uuri rühmaruume:

- meeldivust (erinevad küsitlused/intervjuud ja seire/vaatlused)
- valgustust (mõõtmised ja katsed erinevate valgustuslahenduste abil)
- soojust (mõõtmised ruumi erinevates kohtades)
- müra
- ventilatsioon (õhuvahetus, lõhnad)
- üldist ilmet (vaatlused)
- kasutatud värve ja materjale
- hallitus-, niiskus-, tolmu- ja muid mõõtmisi.

Mõttele:

- kust saaks säästa elektrit
- praht ja puhtus (prügikastid, sorteerimine, kes/kuidas)
- valgustus (valgustid, lambid, loodusliku valguse kasutamine)
- temperatuur (reguleerimine)

Uuri:

- intervjuude või küsitlusankeetide abil, kuidas kogevad oma töökeskkonda lapsed, õpetajad, köögipersonal, koristajad, remondimees/majahoidja.
- Sotsiaalset keskkonda.

Arutlege:

- kuidas saab igäüks teist mõjutada füüsilist ja sotsiaalset keskkonda.

- Arutelu, kas vanadest kardinatist, mööblist või ehitusjääkidest saab veel midagi teha.

Korraldage:

- ideekonkurss selle kohta, kuidas maja rühmaruume või ühisruume muuta meeldivamaks (füüsilised raamid, erinevad materjalid, muusika, hääled jne). Parimad lahendused teostatakse kas ise (näit. kardinatist õmblemise või toataimedele ümbrispottide tegemine, puhkevõimlemine või puhkemuusika lõunapausi ajal jne), võimalusel ostetakse teenus. Uuendatud ruumidele võib korraldada piduliku avamise.

Kuidas vormistada tulemused?

Kõik andmed, mis võimalik, on otstarbekas panna tabelitesse. See annab hea ülevaate. Kõikidest kuludest anda ülevaade ka personalile ning lastevanematele.

Kui võtate kasutusele mingisuguseid kokkuiummeetmeid (näit. vesi, elekter, küttekulu jne), on tabelist kohe näha, kas kokkuiuid ka tulemusi andis.

NÄIDE 2: Maja haldamisega seotud kulutused 2005.a.

Kuu	Elektrikulu (kWh)	Vesi (m ³)	Küttekulu (t/mWh)	Märkused
Jaauuar				
Veebruar				
Märts				
Aprill				
... jne				

NÄIDE 3: Keskkonnaülevaatus tulemused

Vaadeldav objekt	Hetkeseis ja probleemid
Lasteaia hoone	Katus – Seinad – Põrandad – Vundament – Aknad, ukсед – Laed – Trepid – Kelder – Pööning – ...jne
Köök	Ruumikasutus – Remondivajadus – Sisustus – Tehnika – Ventilatsioon – Nõud, potid/pannid – Kõrvalruumid – Enesekontrolli süsteem – Tunnustus –jne.

Rühmaruum – I rühm	Valgustus – Temperatuur – Ventilatsioon – Siseviimistlus – Kujundus – Mööbel – Vaibad – Mänguasjad – IT lahendused – Toalilled – Värvilahendus – Mängukeskused – Tehnilised vahendid – ...jne
--------------------	--

NÄIDE 4: Keskkonnaülevaatus saab läbi viia ka ametikohapõhiselt.

Ehk siis mõelda nendele aspektidele iga ametikoha juures, mis puudutavad keskkonnateadlikkust. Kui need põhimõtted on kokku lepitud, saab nende põhjal hinnata personali töö tulemuslikkust ja teha lihtsalt eneseanalüüsi keskkonnategevustes.

Toome siinkohal mõned näited:

Ametikoht – õpetaja

- Materjalide säästlik kasutamine;
- Vee, elektri säästlik kasutamine, säästlikkuse õpetamine lastele;
- Rühmas sõbraliku ja turvalise õhkkonna loomine;
- Rühmaruumi esteetiline kujundamine;
- Esteetiline väljanägemine (riietus, soeng, suhtlusstiilid);
- Koostööpartneritega (kolleegid, lapsevanemad jne) arvestamine, meeskonnatöö;
- Laste aja organiseerimine;
- Õppe-kasvatustöö planeerimine vastavalt nõudmistele ja õppekavale;
- Päevaplaanist kinnipidamine;
- Keskkonnateadlikkuse kujundamine lastes;
- Keskkonnateadlik käitumine – isiklik eeskuju;
- Korduvkasutusega materjalide ja loodusliku materjali kasutamine.

Ametikoht – aednik/remondimees

- Territooriumi korrashoid;
- Haljastuse hooldus, täiendamine;

- Inventari korrasolek, turvalisus;
- Kvaliteetsed remonditööd;
- Prügimajanduse korrasolek;
- Lumekoristus ja libedusetõrje talvel;
- Liivakastide kastmine suvel;
- Töö tegemiseks sobiva aja valik, arvestamine laste päevarežiimiga;
- Meeskonnatöö;
- Arvestamine ilmastikuga;
- Töövahendite korrashoid;
- Kütterežiimi jälgimine, reguleerimine;
- Kütte laadimise korraldamine, ohutusnõuete täitmine.

Ametikoht – majandusjuhataja

- Puhastusvahendite tellimine, nende ohutuse jälgimine, kasutamise kontroll (vahendite loodussõbralikkus, suured pakendid, kontsentraatide kasutamine jne);
- Toiduainete tellimine (lisaained, suured pakendid, kohalik tooraine);
- Koostööpartnerite valik (Näit. kaubabaas, pesumaja, erinevad firmad – toodete kvaliteet, hinna/kvaliteedi suhe jne);
- Õpi- ja töökeskkonna nõuetele vastavuse jälgimine (Näit: mööbli vastupidavus, tervislikkus, laste kasvule vastavus jne);
- Remonditööde organiseerimine (remondivahendite keskkonnasõbralikkus jne);
- Prügimajanduse korraldus (prügi sorteerimine, väljaveo graafik jne);
- Liiva vahetus liivakastides, muld, taimed õuealal;
- Kulude kontroll – vesi, elekter, küte, vahendid, side, valve – säästmine.

Millist kasu saab keskkonnaülevaatuses?

Keskkonna kaardistamine annab võimaluse:

- teadvustada täpsemalt oma keskkonda;
- selgitada välja probleemsete aspektid;
- leida probleemidele keskkonnasõbralikke lahendusi;

- vähendada lasteaia tegevusest tulenevat keskkonnakahju;
- hoida kokku ressursse (aega, raha, vahendeid, elektrit, vett jne);
- suurendada lasteaia keskkonnaga rahulolu töötajate, laste ja lapsevanemate hulgas;
- tõsta inimeste keskkonnateadlikkust;
- olla omanäoline ja edukas lasteasutus.

Keskkonnaülevaatuses korraldamisest Tallinna Kiikhobu lasteaias

Erika Müristaja

Me elame maailmas, kus igaühel on võimalus saada haridusest kasu ning omandada jätkusuutlikuks tulevikuks vajalikud väärtused, käitumisnormid ja elustiil.

Sellele ÜRO keskkonnahariduse dekaadi (2005-2014) visioonile on suunatud kõik eesmärgid, mille nimel tegutseda:

- Haridustöö, õppimine ja juurdeõppimine
- Säästvat tarbimist toetava hariduse ideede kandjate ühendamine, kogemuste vahetamine, üksteise mõjutamine.
- Õppimise kvaliteedi ja efektiivsuse parandamine. Keskkonnateadlikkuse erinevate vormide kaudu aidata kaasa üleminekuks säästvale arengule.

Mis on keskkond?

Keskkond on ümbrus, milles organisatsioon tegutseb – õhk, vesi, maa, loodusressursid, taimestik, loomastik, inimesed ja nendevahelised suhted. Keskkond on ruumiliselt piiritlemata.

Kuidas siis korraldada keskkonna ülevaatus lasteaias? Milline on meie lasteaia keskkonnapoliitika?

Esimeseks sammuks kindlasti hetkeolukorra hindamisega ehk kaardistamisega. See aitab välja selgitada nii kitsaskohad kui ka juba saavutatu.

Lähtuda võiks järgmistest alajaotustest:

1. Maja haldus

- Katus, aknad, ukсед, mööbel
- Elektri, soojuse ja vee säästmine
- Köögiinventari valik – kaasaegne ja säästlik
- Toiduainete valik – suurem pakend, lähedalt hangitud
- Puhastusvahendid – vähema toksilisusega, kontsentraadid
- Ventilatsioon, temperatuur
- Prügi ja selle sorteerimine
- Eririietus- materjal? Sünteetika? Puuvill?
- Toataimed – ei kogu tolmu, ei ole mürgised
- Maja esteetiline välimus, rühmaruumide värvid jne.

2. Õueala

- Maksimaalselt säilitada looduskeskkonda
- Kasutada loodusesse sobivaid materjale
- Haljastamine, luua tuulevaikseid koridore
- Linnustiku juurdemeelitamine – toitmis- kohad
- Liivakastide korrashoid
- Muru hooldus

3. Õppe- kasvatustöö

- Säästlik materjalide ja vahendite kasutamine
- Taaskasutamine (topsid, piimapakid, paberi korduvkasutamine)

- Suhted, suhtumised, sõbralik õhkkond
- Lapsesõbralik õppe- ja mängukeskkond
- Õppimist soodustava ümbruse kujundamine

4. Töökeskkond

- Personali koolitamine
- Tegevuse ja töökeskkonna pidev hindamine
- Ametijuhendi olemasolu
- Vastutuse jagamine
- Juhtkonnapoolne huvi
- Motivatsiooni ülalhoidmine
- Kollektiivi üksmeel, meeskonnatöö

5. Lasteaeda ümbritsev keskkond

- Koostöö linnaosavalitsusega
- Liikluskorralduse, turvalisuse parendamine
- Soovimatute külaliste eemalhoidmine
- Lasteaia territooriumi autovabaks muutmine

Keskkonna kaardistamise protsessi tuleb kaasata kogu personal ja ka lapsevanemad koos lastega. Meie lasteaia esimeseks sammuks oligi just otseselt oma töökeskkonna hindamine. Hinnangu võis anda vabas vormis järgmistele probleemidele:

- Vesi
- Valgustus
- Soojus
- Müra
- Ventilatsioon
- Üldilme
- Kasutatud värvid ja materjalid (ka õppetöös)
- Mööbel ja inventar
- Jäätmed ja saaste
- Õueala
- Lähikäik

Antud vastustest saimegi koostada oma lasteaia keskkonnahariduse lähtekohad nii õppekasvatustöös kui ka teistes eelpool nimetatud valdkondades.

Mis vajaks parendamist ja ka kuidas parendada?

Näide 1:

1. vesi – kahesüsteemsete WC pottide muretsemine;
 2. valgustus – kohtvalgustuse muretsemine rühmadesse (õpetajatele laualambid; aegunud torulampide välja vahetamine; köögiblokkides valgustuse uuendamine; säästulampide muretsemine)
 3. soojus – kaasaegne soojussõlm võimaldab kütta vastavalt vajadusele – leping hooldusfirmaga;
 4. taotlema katuse renoveerimist;
 5. Müra ja ventilatsioon – kogu ventilatsioonisüsteem vajab renoveerimist v.a köök
 6. kasutatud värvid ja materjalid – remondifirmadelt sertifikaatide nõudmine; õppekasvatustöös – suurpakendite kasutamine nii värvide kui liimi ning voolimisvahendite muretsemisel; suurpakendid ka puhastusvahendite muretsemisel, kontsentraadid
 7. õueala – säilitada olemasolev, juurde looduslikust materjalist mänguasju lastele, uue piirdeaia ehitamine.
 8. kõige enam tehti ettepanekuid lähikäiku korrastamiseks ja teedevõrgu arendamiseks, mis toimiks koostöös linnaosavalitsusega
- Kõiki neid tulemusi võib vormistada mitmeti, ülevaltlikum on vähemalt kolme aasta võrdlus just maja haldamisega seotud kulutuste osas.

Näide 2:

kuu	Elektrikulu			Vesi			Küttekulu			Märkused
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005	
Jaani										
veebruar										
juuni										

Kõige enam muutusi on läbi viidud õppekasvatustegevuse valdkonnas. Selleks tuleb teha just selgitustööd nii lasteaia töötajate kui ka laste ning lastevanemate hulgas.

Koostati keskkonnakasvatuse tegevuskava vanuserühmade järgi ja kaardistati lasteaia õueala seal kasvavate puude, põsaste ja rohttaimede tundmaõppimiseks.

Näide 3:

4 aastastele lastele

- looduskeskkonda tutvustatavad valdkonnad sügisel – puud, taimed, vesi, aedviljad, linnud, loomad.
- sotsiaalse keskkonna tutvustamine – mina, kodu, perekond, lasteaed.
- tehiskeskond – transport, asjad meie ümber, ehitised.

Näide 4:

Rühma õueala skeem koos seal kasvavate taimedega, mõistatusi ja vanasõnu taimedest ja loodusest.

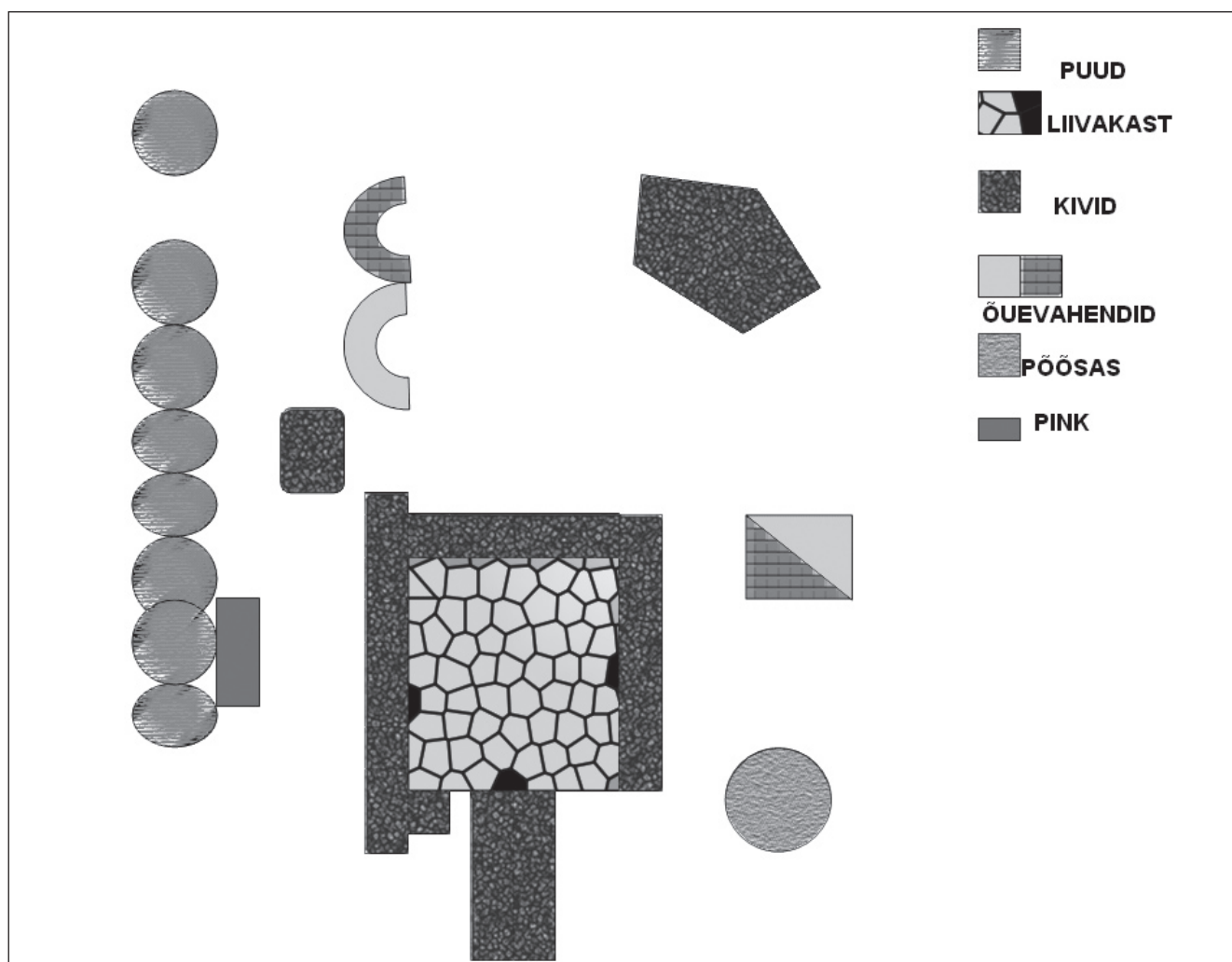
Rühmaväljakul kasvavad taimed:

Puurinne: kask
määnd
õunapuu

Pöösarinne: enelas

Rohurinne: naat
iminõges
tulikas
nurmikas
valgeristik
linnurohi
teeleht
kassiratas
hanijalg

RÜHMA VÄLJAK



Kogu selle tegevuse eesmärgiks pole lihtsalt asjade tundmaõppimine, teada saamine, vaid põnev teekond maailmas valitsevate seaduspärasuste mõistmiseni.

Näide 5:

Keskkonnategevused arengukavas

Õppe- ja kasvatustöö kvaliteedi tagamine

TEGEVUSED	TÄHTAEG	VASTUTAJA	PARTNERID	RAHASTAMISE ALLIKAD
Loodusraja tähistamine; tutvustava materjali koostamine liikidest lasteaia territooriumil.	2005	Juh. as. õppe-kasv. töö alal	õpetajad lapsevanemad	LA eelarve
Keskkonnakasvatuse alaste ainemappide koostamine	2005	Juh. as õppe- kasv alal	õpetajad	LA eelarve

Keskkonnakaitsealased tegevused:

Tegevus	tähtaeg	vastutaja	partnerid	Rahastamise allikad
Majahaldus soojasääst; vee ja elektri säästlik kasutamine	2006	Juhataja asetäitja	Töid teostav firma	Eelarve
Õueala looduslähedastest materjalidest mänguvahendite uuendamine õuealal	2005	Juhataja	Töid teostav firma	Omatulu
Lasteaeda ümbritsev keskkond teedevõrgu korrastamine	2005	Juhataja	Koostöö LOV	Investeeringute olemasolul LOV

Millist kasu saime keskkonnaülevaatuses Tallinna Kasekese lasteaias?

Eve Külmallik

Keskkonnaülevaatus läbi viima hakates olime üsna skeptilised sellest saadava kasuteguri suhtes. Tundus, et teame kõike oma ümbrusest, kuna viibime selles iga päev. Kuid töö edenedes üllatasid tulemused meid kõiki. Silma jäid paljud asjad, mille olemasolu polnud keegi endale teadvustanud. Paljudele probleemidele polnud tähelepanu pööratud, kuna teada oli, et nendega tegelemiseks lasteaial niikuinii raha ei ole. Kuid veidi aru pidades said nii mõnedki neist lahenduse ilma raha kulutamata või siis väikeste kulutustega. Vaja oli vaid tähelepanu ja pealehakkamist.

Eriti lihtne oli kirjutada uut arengukava, kuna eeltöö oli juba tehtud ja jäi üle vaid lahendamist vajavad probleemid konkreetsete tegevustena tegevuskavasse kirja panna.

Toome siinkohal ära mõned näited:

- Õueala kaardistades avastasime, et meie lasteaia territooriumil kasvab 10 liiki puid ja 12 liiki põõsaid, rääkimata paljudest väiksematest taimedest. Selline liigirohkus üllatas meid. Seda teadmist saame edukalt ära kasutada lastega loodust vaadeldes. Iga rühm valis endale oma sõber-puu, mida nad siis erinevatel aastaegadel vaatlevad.
- Selgus, et meie park on väga tihedaks kasvanud ja pargialune on pime ja niiske, kuna tiheda võraga puud ei lase päikesevalgust maapinnani. Lahendusena taotlesime linnalt loa maha võtta 12 puud. Palusime isad mootorsaagidega appi ja harvendasime parki kahel laupäeval. Ülejäänud puudel kärpisime oksti. Maha saetud puude tüvedest saagisid isad

meile pakke, mida kasutasime mänguväljaku täiendamiseks. Ühest puutüvest uuristasid poisid isade abiga lillekasti. Raha kulus vaid töstuki tellimiseks.

➤ Erinevaid linnuliike jälgides tuli mõte riputada puudele lindude söögimajad, mida lapsed suure huviga akendest jälgida said ja kuhu pidevalt toitu viisid.

➤ Iga töötaja vaatles oma töökohta ja tegi ettepanekuid, kuidas muuta töökoht mugavamaks. Nii mõneski kohas piisas asjade või mööbli ümberpaigutamisest, et kõik oleks käepärasem. Nii ilmusid rühmadesse korktahvlid, millele hea kinnitada jooksvat infot, dokumendisahlid ja –karbid, et sorteerida ja hoida erinevat materjali, kirjutusvahenditele hoidikud, kuhu mahtusid ka muud tarvikud (nagu käärid, klammerdajad, teritajad, märkmepaber jne). Nii said asjad käepärasemalt paigutatud ja oli

lihtsam toimetada.

➤ Vaatlusel selgus, et rühmades on väga palju huvitavat õppematerjali, mida teiste rühmade õpetajad ei tea otsima tulla. Leidsime võimaluse sisse seada metoodikariili, kuhu kogusime kokku materjali kogu majast. Aasta jooksul on materjal sorteeritud, jagatud teemade kaupa mappidesse. Koostamisel on raamatute ja metoodilise materjali kartoteek. See hõlbustab tunduvalt õpetajatel õppetegevuste ettevalmistamist. Kahjuks on riul praeguseks juba kitsaks jäänud.

Juba nende näidete varal saab öelda, et paranes ja täienes laste mängu- ja õpikeskkond, õpetajate töötingimused paranesid, tihenes koostöö lapsevanematega. Olime endalegi märkamata parandanud nii loodus-, tehis-, kui ka sotsiaalset keskkonda enda ümber.

Muud aspektid hetkeolukorra kirjelduses

Sirje Aher, Imbi Viisma

Oma asutuse arengukava koostades tuleb tutvuda **teiste tasandite strateegiate ja arengukavadega**, et mitte jätta arvestamata nende nõudeid.

➤ Rahvusvaheline tasand (näiteks keskkonnastrateegia Agenda 21, Läänemere Agenda 21, Baltic 21E (Läänemere Agenda 21 haridusprogramm) Sätestavad, et kõikidesse haridustasanditesse tuleb integreerida säästvat arengut toetav haridus ning areng tuleb kavandada keskkonda võimalikult vähe kahjustavana.

➤ Riiklik tasand (näiteks Eesti Keskkonnastrateegia, strateegia Riiklik Arengukava 2004-2006, EV Säästvat arengut toetava hariduse kontseptsioon)

➤ Regionaalne tasand (mingi piirkonna, näiteks Võrtsjärve ümbruse arengukava)

➤ Piirkondlik tasand (maakondlikud üldplaneeringud jm)

➤ Omavalitsuse tasand (näiteks Tallinna arengukava 2005-2014, Põhja-Tallinna arengukava 2003-2009)

➤ Asutuse tasand (lasteasutuse arengukava).

Hetkeolukorra analüüsimiseks on tarvis piisaval hulgal kvaliteetseid lähteandmeid. Võib-olla oleks otstarbekas lisaks keskkonnaülevaatusle huvigruppide arvamuste välja selgitamiseks läbi viia **küsitlused/intervjuud** laste, töötajate, koostööpartnerite ja lapsevanemate hulgas. Saadud andmed on abiks arengueelduste ja põhi-probleemide väljaselgitamisel.

Küsitluste koostamine on keeruline ja seepärast oleks vajalik nad teha võimalikult lihtsad. Mõned näpunäited:

➤ Küsige ainult seda, mida tõesti tahate teada (ärge lähtuge loogikast «mida veel võiks küsida»).

➤ Teil on lihtsam analüüsida vastuseid etteantud küsimustele, kuid kõiki võimalikke vastusvariante ei oska küsija alati ette näha. Lisage vastusvariant «muu», mida vastaja saab täpsustada.

➤ Kui annate ette väited, mille tõepärasust tuleb hinnata, siis andke ka hindamiskaala ja selle selgitus.

- Sõnastage küsimus üheselt mõistetavalt. Kontrollige mõistmist oma kolleegi või pereliikme peal. Küsimuse koostajale üliselge sõnastus võib siiski osutada mitmeti mõistetavaks.
- Lõpetage küsitlus reaga «Soovin veel lisada, et», siis saab vastaja teile edasi anda ka need mõtted antud teemal, mida te pole osanud küsida.

Intervjuu sobib hästi laste ja koostööpartnerite arvamuste teadasaamiseks. Küsimusi ei tohiks olla palju, need peavad olema hästi läbi mõeldud. Kui koostööpartnereid on vähe, võib piirduda ka vestlusega. Vestluse võib ka lastega läbi viia, kui soovetakse välja selgitada laste arvamusi näiteks rühmaruumi või õueala kohta. Vestlus on sundimatum ning häirib laste igapäevast rutiini vähem, kuid intervjuuga saate arvamustest täpsema ülevaate. Vestluse puhul domineerivad ilmselt mõned lapsed, kõikide seisukohti ei õnnestu teada saada.

Heaks meetodiks, mida organisatsiooni või mingi valdkonna keskkonna analüüsimiseks kasutada, on **SWOT analüüs**. SWOT-analüüs on üsna lihtne moodus, mille abil saab välja tuua kõige olulisemad probleemid ja organisatsiooni arengueeldused.

Kuid **SWOT** analüüs pole sugugi ainuvõimalik ja kohustuslik analüüsimeetod, selle õigesti läbiviimine võimaldab saada uuritava kohta lühikese ajaga palju informatsiooni. SWOT analüüs võimaldab hinnata sise- ja väliskeskkonda, selgitada välja organisatsiooni või mingi valdkonna **tugevused** ja **nõrkused** ning leida väliskeskkonna mõjutustest tulenevad **võimalused** ja **ohud**.

Tugevused ja nõrkused tuuakse välja organisatsiooni sisekeskkonnast, võimalusi ja ohte vaadeldakse väliskeskkonnast tulevatena. Sisekeskkond on organisatsiooni kontrolli all, tema pädevuses on muuta tugevuste ja nõrkustena kirjeldatud. Väliskeskkonnast tulevaid võimalusi saab ära kasutada, ohte leevendada, kuid nende olemasolu pole võimalik muuta ega mõjutada.

TUGEVUSED

Need tegevused organisatsioonis, mida sooritatakse eriti hästi.

Edukas organisatsioon rakendab selliseid strateegiaid, mis baseeruvad sisemistel tugevustel.

Näiteks: Lasteaial on liigirohke õu, selle baasil saab arendada välja õppekavakohased tegevused laste keskkonnahariduse kujundamisel.

NÕRKUSED

Need organisatsiooni tegevused ja aspektid, mis on takistuseks või piirajaks organisatsiooni edule. Organisatsioon peab rakendama selliseid strateegiaid, mis kompenseerivad sisemisi nõrkusi.

Näiteks: Lasteaiaõpetajate suhtlemisoskused täiskasvanutega jätavad soovida, seepärast ei õnnestu ühisüritused ning lapsevanemad ei soovi lasteaiaõpetajatega rohkem suhelda kui hädapärast tarvis. Kuna aga lasteaed on oma üheks keskkonnamärgiks seadnud lapsevanemate kaasamise keskkonnategevustesse, tuleb kavandada õpetajatele suhtlemiskoolitus.

VÕIMALUSED

Need on majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised, tehnoloogilised ja konkurentsialased trendid ning sündmused, mis võivad olulisel määral tulevikus organisatsiooni edukusele kaasa aidata. Lisaks keskkonna trendidele on välisteks võimalusteks ka ühekordsed sündmused nagu uue seaduse/muu õigusakti vastuvõtmine, tehnoloogiline uuendus jm.

Organisatsioonid peavad leidma strateegiad, mis maksimaalselt kasutavad ära väliskeskkonna võimalused.

Näiteks: Lasteaed otsib võimalust osaleda rahvusvahelises keskkonnaharidusprojekti, et suurendada oma töötajate oskusi ning saada ideid kaasaegsetest õppemeetoditest. Projekt, milles osaletakse, ei ole juhitud lasteaiaast, vaid

väljastpoolt, kuid selles osalemine suurendab lasteaia konkurentsivõimet.

OHUD

Majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised, tehnoloogilised ja konkurentsialased trendid ja sündmused, mis on potentsiaalselt organisatsiooni edu haavavad.

Edukad organisatsioonid rakendavad strateegiaid, mis efektiivselt väldivad või leevendavad väliste ohtude mõju.

Näiteks: Lasteaed soovib prügi sorteerida, kuid nende prügivedaja pole loonud selleks tingimusi. Lastel kujundatav keskkonnateadlikkus satub ohtu, sest nad näevad, et sõnad ja tegelikkus erinevad. Lasteaed teeb pidajale ettepaneku muuta lepingut või vahetada teenust osutav prügivedaja välja. Kui see pole võimalik, loobutakse prügi sorteerimisest seniks kuni süsteem korrastub ja ei kahjusta enam kasvatuslikke eesmärke

SWOT analüüsi tegemisel eristatakse kindlasti sise- ja väliskeskonna tegureid, see aitab kesk-konda kompleksena vaadelda. Ainult tugevuste-nõrkuste-ohtude-võimaluste loetlemisest ei piisa,

need tuleb läbi analüüsida, leida organisatsiooni tugevad küljed ja põhiprobleemid ning kavandada nendest tulenevad tegevused.

Praktikas torkab silma, et võimalusi ja ohte on loetleda raskem, ometigi peituvad sageli just võimaluste analüüsis tegevused, mis edu saavutamiseni viivad. Pärast kõikide aspektide väljatoomist on otstarbekas tugevad ja nõrgad küljed ning võimalused ja ohud prioriteerida, kasutades selleks näiteks punktisüsteemi. Kui loetelud on pikad, siis võib paluda osalejatel tuua välja teatud arv prioriteete, näiteks järjestada viis esimest. Neid ja teisi hetkeolukorra kirjelduse elemente tuleb kasutada eesmärkide sõnastamise alusena.

Seega võib keskkonnaalaldkonna hetkeolukorra kirjeldus koosneda järgmistest osadest:

1. keskkonnaülevaatus tulemused
2. küsitluse vastuste analüüs
3. SWOT analüüs

Hetkeolukorra kirjeldust võib koostada ka teisiti, siinantu on vaid soovitus. Hetkeolukorda tuleb kindlasti enne eesmärkide seadmist ja tegevuskava koostamist analüüsida, muidu võib arengu kavandamisel mõned olulised aspektid unustada.

Strateegia kavandamine

Hetkeolukorra kirjeldus on vajalik selleks, et teaksime strateegia kavandamisel oma ressursse ning saaksime realistlikumalt eesmärke seada. Eesmärke seatakse mitmel tasandil. Eesmärkidest on kõige üldisem ja kaugemas tulevikku suunatud **visioon**. See on väljakutsuv kirjeldus organisatsiooni rollist ja positsioonist tulevikus, mis oluliselt erineb tänasest päevast ja tugineb:

- organisatsiooni juhtide nägemusele keskkonna arengust;
- organisatsiooniga seotud huvigruppide ootustele;
- juhtide isiklikele ambitsioonidele

Visioon tuleb kollektiiviga läbi arutada, et kõik mõistaksid seda ühtselt.

Hea visioon peaks olema ambitsioonikas ja kaasa-tõmbava efektiga. Tegemist on pildiga soovitud tulevikust, kujutlusega sellest, kuhu lasteasutus peaks teatud aja jooksul jõudma (soovitavalt mitte alla viie aasta). Visioon on kirjeldus igatsetavast tulevikust reaalse võimaluste piires. Visioon vastab küsimusele, millise tuleviku heaks tööta-takse. Seega on tegemist määrava tähtsusega sihiga lasteasutuse erinevate tegevuste, edasise planeerimise ja kohustuste jaoks. See on oluline ka siis, kui eri huvigruppidele laekub palju ideid, eriti arengukava koostamise protsessi alguses, kui diskussioon on avatud. Isegi ebarealistlikke ideid ei tasu kohe kõrvale heita. Sellel etapil tuleks varuda aega, et ideede üle arutleda ning lähtuda kõikidest vaatenurkadest ja perspektiividest.

Keskkonnavaldkonnas võib visioonina käsitleda tunnuslauset. Aiatuuliku projektis osalevate lasteaedade tunnuslauseid:

Tallinna Liivalossi Lasteaed: **Hästi hoitud keskkonnas on mõnus olla!**

Suitsupääsupesa Lasteaed: **Kuula, märka, uuri – imesid väikseid ja suuri**

Tallinna Vormsi Lasteaed: **Käed külge!**

Pirita Lasteaed: **Elurõõmus laps purjetab kaugele!**

Kui laps oskab tajuda ja nautida maailma kõikide meeltega, siis saab temast elurõõmus inimene, kes jõuab läbi positiivse ellusuhtumise oma eesmärkideni.

Arengukavas kirjeldatav **missioon** kirjeldab organisa-tsiooni olemasolu põhjust. Võimalik on keskkonnaaspekti jms arvesse võtta ka juba asutuse visiooni ja missiooni sõnastamisel.

Missioon võtab kokku võtmeaspektid visiooni saavutamiseks, iseloomustab lasteasutuse olemust, tema väärtushinnanguid ja tekitab arusaamise, millele keskendutakse, kuidas ja mille nimel lasteasutus eksisteerib.

Põhimõtted ja väärtused saavad alguse meeskonna liikmete isiklikest väärtustest ja hoiakutest. Organisatsioonis seistakse nende eest ja käitatakse nende kohaselt. Sõnastatud väärtused ja põhimõtted on aitavad lahkarvamuste puhul otsuseid teha. **Väärtused** on need põhimõtted, mille arvelt otsuste tegemisel kompromisse ei tehta – kui tekib olukord, kus peab valima kahe tegutsemis-suuna vahel, siis tehakse valik lähtuvalt väärtustest.

Põhimõtteid, mille alusel tegutsetakse, nimetatakse ka poliitikaks, näiteks asutuse keskkonnapoliitika.

Näiteid Aiatuuliku projektis osalevate lasteaedade keskkonnapoliitikatest

Sikupilli Lasteaia keskkonnapoliitika

Missioon – Sikupilli lasteaias saavad lapsed teadmised keskkonna olemusest, säästlikust tarbimisest. Meie lapsed armastavad ja hoiavad loodust!

Visioon – Keskkonnast hooliv, säästev, loodusthoidev, teadlik, koolitatud personaliga, keskkonnaalast õppekava rakendav lasteaed.

Keskkonnapoliitika

- Teame ja oskame hinnata oma tegevuse keskkonnamõjusid
- Täiustame ja oleme kursis keskkonnaalase tegevusega (seadused; kasutame parimaid lahendusi)

- Kasutame ressursse säästlikult
- Lahendame ja teadvustame keskkonnaalaseid küsimusi ka teistele huvigruppidele (teised lasteaiad, lapsevanemad, partnerid jne)
- Suhtleme aktiivselt keskkonnaküsimustes (ametkonnad, kliendid, kolleegid jt huvigrupid)
- Keskkonnateadlik ja koolitatud personal
- Keskkonnakaitse põhieesmärkide (taaskasutus, ohutus, säästlikkus) rakendamine
- Eraldame ressursse keskkonnaalaseks tegevuseks ja juhtimiseks
- Propageerime keskkonnahoidlikkust
- Meie õppekava on orienteeritud säästvat arengut toetavale haridusele

Pirita Kose Lasteaia keskkonnapoliitika

Missioon keskkonnaalaseks tegevuseks:

- Lasteaia majandustegevuse käigus kaitsta keskkonda ja loodust
- Vähendada keskkonna saastumist
- Tagada materjali- ja energiaressursside säästlik kasutamine
- Arendada jäätmete sorteerimist
- Luua keskkonna- ja inimsõbralik töökeskkond

Pirita Kose lasteaed kohustub:

- Tarbima säästlikult kütust, energiat, vett, materjale, tooteid.

- Kasutama ja hooldama heaperemehelikult, vasta-valt kasutuseeskirjadele, seadmeid ning hooneid, säästes sellega ressursse.
- Kasutama keskkonnasõbralikke tooteid ja materjale.
- Viima sisse keskkonnasõbraliku jäätmekogumissüsteemi.
- Kaitsma töötajate, klientide ja üldsuse tervist ning ohutust.
- Läbi viima keskkonnaalast koolitust töötajatele.
- Edastama keskkonnaalast teavet vanematele.

Lasteaed Kaseke keskkonnapoliitika

- Väärtustame ümbritsevat keskkonda ja keskkonnasäästlikku käitumist;
- Tõstame nii töötajate, laste kui lastevanemate keskkonnateadlikkust;
- Pöörame tähelepanu keskkonnasäästlikule tarbimisele ja inimeste motiveerimisele keskkonda säästa;

- Vältime võimalike keskkonnakahjulike mõjude tekkimist oma tegevuse tulemusena;
- Väärtustame sõbralikku, turvalist ja tervislikku mikrokliimat lasteaias;
- Teeme keskkonnaalast koostööd võimalike huvigruppidega.

Eesmärkide püstitamine

Paljudes strateegilist planeerimist käsitlevates raamatutes soovitatakse eesmärgi püstitamisel silmas pidada, et sõnastatav eesmärk oleks «tark», st inglise keeles SMART.

S *specific* selge, konkreetne
M *measurable* mõõdetav, hinnatav
A *agreed* kokkulepitav
R *realistic* saavutatav
T *timed* määratletud tähtajaga

Sõnastage eesmärgid selgelt –

- üks mõte ühes eesmärgis,
- eesmärk kirjeldab soovitud seisundit, mitte tegevust selle saavutamiseks või umbmäärast

soovi olukorra parandamiseks (näiteks: lasteaia õueala on turvaline, mitte – koostame ülevaate õueala turvalisusest, või – parandada õueala turvalisust),

Eesmärkidena saab püstitada vaid neid olukordi, mille saavutamine on organisatsiooni enda pädevuses. Tuleb läbi mõelda, missugust olukorda soovime, miks just praegu, mida saame teha, et soovitud saavutada.

Samas tuleb alati kaaluda ka väliskeskkonna võimaluste ärakasutamist ja hinnata, kui palju takistavad väliskeskkonnas peituvad ohud eesmärgi saavutamist ning mida siis ette võtta.

Eelpool toodud eesmärgi saavutamiseks vajalike tegevuste kavandamisel ei saa piirduda ainult mänguvahendite ohutuse inventuuriga.

Näiteks leiti hetkeolukorra kirjeldamisel, et laste turvalisust ohustab vana katkine piirdeaed. Selle uuendamine nõuab suurt investeringut, lasteaia operatiivse juhtimise summadest ei piisa. Vaja on pidaja poolset investeringut. Investeeringu lülitamist KOV eelarvesse ei saa otsustada lasteaed, küll aga saab ta selleks pidajale ettepaneku teha. Järelikult ei saa panna tegevuskavasse kirja, et parandatakse piirdeaed, vaid et tehakse pidajale ettepanek lülitada järgmise aasta eelarvesse vahendid piirdeaia uuendamiseks.

Eesmärgid ja tegevuskava on väga tihedalt seotud. Mida selgemalt olete sõnastanud soovitud olukorra, seda kergem on mõelda, mida on tarvis teha selle saavutamiseks ning hinnata, kas liigute eesmärgi saavutamise suunas.

Näiteks eespool sõnastatud eesmärki «Õueala on turvaline» saab täpsustada järgmise kriteeriumiga (näitaja, mõõdikuga): «Õues lastega toimunud õnnetuste arv väheneb kahe aasta jooksul 30%». Sellise täpsustuse korral on võimalik juba näiteks aasta pärast hinnata, kas soovitud muutus on toimumas või ei. Kriteeriume (näitajaid, mõõdikuid) võib ühe eesmärgi juurde kuuluda mitu. Osa neist võib olla arvulised (mõõdikud), osa hinnangulised (näitajad), näiteks: «Lapsed soovivad õues olla».

Eesmärkide saavutamiseks planeeritud tegevused peaksid arvestama olemasolevate ressurssidega, kuid otsima ka võimalusi ressursside suurendamiseks. Näiteks tuleb võib-olla suunata keegi otsima lisateavet võimalikest ohtudest mänguväljakutel – milliseid õnnetusi on teistes lasteaedades juhtunud teatud mänguvahendite kasutamisel; täiendada õpetajate oskusi lastega suhtlemisel, projektide kirjutamisel vms.

Eesmärkide seadmisel tuleks arvestada ka seda, et nende saavutamine poleks liiga lihtne ega liiga keeruline. Esimesel juhul ei pingutata, teisel kaob usk ja motivatsioon pingutuse tegemiseks. Eduelamus aitab säilitada motivatsiooni. Samuti ei tohiks eesmärki seada liiga kaugesse tulevikku.

Eesmärk püstitatakse selline, mille saavutamiseks on tarvis teha tööd. Vahel võib arengukavades näha, et eesmärgina püstitatakse juba saavutatut, olemasolevat. Näiteks: laste ja õpetajate vahel on head suhted. Kui küsida, kas siis praegu teil need puuduvad, öeldakse, et loomulikult on meil head suhted. Põhjenduseks tuuakse, et selle säilitamine on lasteaiale väga tähtis.

Sellised «tähtsad asjad» pole aga enam eesmärgid, vaid **põhimõtted**. Need peaksid arengukavas kirjas olema, kuid eraldi, põhimõtete hulgas. Lasteaia tegevuspõhimõtete hulka sobivad need hästi, näiteks: «Meie lasteaia õpetajate ja laste vahel on head suhted», või: «Oleme lasteaeda majandades keskkonnasäästlikud» vms.

Eesmärkide sõnastamisel on abiks varemtehtud SWOT analüüs:

- leidke SWOT põhjal probleemsed alad, mis takistavad arengut;
- selgitage välja organisatsiooni tugevad küljed, millele arendamisel toetuda;
- millised on ohud väliskeskkonnast, mis võivad realiseeruda, kuidas nende mõju leevendada;
- millised on väliskeskkonna võimalused, mida tuleks ära kasutada.

SWOT analüüs on hea vahend eesmärkide seadmises. See eeldab seda, et kollektiivi poolt kirja pandud loendid on piisavalt konkreetsed ja õiged. Töörühm(ad) või juhtkond peaks kõik kirjapandu kriitilise pilguga üle vaatama, hindama, kas kõik, mis kirjas, vastab tõele. Ilmselt on tarvis ka mõned väited üle kontrollida – teha täiendavaid küsitlusi või hankida juurde arvandmeid.

Eesmärkide sõnastamisel peab järgima veel ühte põhimõtet: neid ei tohi olla ülearu palju. Esialgu, kui nendele mõtlema hakata, on soov kõik, mis korras pole, korda saada, ja lisaks veel tulevikku suunatud eesmärgid püstitada.

Neid võib kokku saada nii palju, et kõike pole võimalik antud ajaga saavutada. Üle tuleks vaadata ka, kas kõik mis kirja sai, on ikka ühesuguse tasandi eesmärgid. Osa võivad olla mingi eesmärgi alameesmärgid või saavutamise kriteeriumid.

Eesmärkide sõnastamine pole sageli probleem – asju, mida kõiki teha võiks, on palju – oluline on valida millest loobuda! (M. Dell)

Seega – eesmärkide arv ja raskusaste peavad vastama olemasolevatele ressursidele (aeg, oskused, raha jne).

Tegevuskava koostamine

Tegevuskava koostatakse püstitatud eesmärkide saavutamiseks, sellega määratletakse sihtnäitajate saavutamiseks vajalikud

- Tegevused
- Ajakava nii tegevuste kui tulemuste osas
- Ressursid
- Vastutajad

Tegevuskava peab olema detailne, kuid see ei tähenda et ta on paindumatu: paljud vastused ja lahendid saavad olla esialgsed ja nende muutmine töö käigus on paratamatu.

Detailne tegevusplaan on oluline kontrolli teostamise ja hindamise seisukohast: kas soovitu saavutatakse.

Tegevuse kavandamine

Tegevuse kavandamine peab andma vastuse järgmistele küsimustele:

- Missugused konkreetsed tegevused tuleb sooritada?
- Kes vastutab iga konkreetse tegevuse osas?
- Keda tuleb kaasata tegevuse teostamiseks?
- Missugused ressursid on vajalikud (inimesed, materjalid, raha, sisseseade, oskused)?
- Kui kaua konkreetne tegevus aega võtab?

Pärast eesmärkide püstitamist koostatakse tegevuskava. Tegevuskava koosneb teie eesmärkide elluviimiseks lasteaia igapäevaelus tehtavatest konkreetsetest sammudest. Tegevusi on aastate lõikes planeeritud ainult nii palju, kui on reaalselt võimalik teha edendamiseks planeeritud valdkonnas ilma, et töö põhjustaks meeskonnale stressi. Tegevuskava on üles ehitatud üldjuhul valdkondlikult ning organiseeritud vastavalt valdkondlikele arengueesmärkidele. Iga tegevuse puhul on määratud selle tegevuse aeg, tegevuse maksumus, rahastamisallikad, kestus

ning vastutaja. Arvestada tuleb aga sellega, et tegevuskavas ei tohiks puududa ükski oluline arenguvaldkond.

Kui te tahate parandada ja muuta oma lasteaia olukorda, peate kõigepealt arendama innovatiivset mõtlemist.

Soovitused tegevuskava koostamiseks: püüdke end «ankurdada» valitud eesmärkidele ja kavandatud meetmetele, tegevustele ja määrake kindlaks:

- mida konkreetselt tehakse
- millal kindlat asja tehakse (ajakava)
- kes seda teeb (vastutaja)
- kes kindlustab materiaalse osa, kui see on vajalik ülesande täitmiseks (ressursid).

Tegevuskava tehakse kogu meeskonna osalusel. Igaüks, kes on kaasatud selles etapis, osaleb aktiivselt ka selle täitmisel – keegi ei tohiks anda oma ülesandeid teistele ja jääda ise kõrvalseisjaks.

Detailne tegevusplaan on oluline kontrolli teostamise ja hindamise seisukohast: kas soovitu saavutatakse

Tegevuskava hindamiskriteeriumid on:

- Kas kava on piisavalt detailne, tegevused on suunatud konkreetse eesmärgi täitmisele?
- Kas kava on realistlik?
- Kas tegevuskava täitmist on kerge jälgida ja hinnata?
- Kas täitmisel toimuvad teie lasteaia konkreetsete muutused?

Hindamine on vajalik veendumaks, kas:

- püstitatud eesmärgid täidetakse
- kavandatud tegevused on ära tehtud ja jõuavad sihtgrupini
- oma tegevuse efektiivsust saab parandada. Tegevuskava vormistatakse sageli tabelina.

Näide tegevuskavatabelist:

MAJANDUSTÖÖ

Väljavõte Sikupilli Lasteaia tegevuskavast

Aeg	Tegevused	Läbiviija
2004.a lõpp	Lasteaia keskkonna hetkeolukorra kaardistamine	Juhataja
Iga kuu	Vee, elektri ja küttekulude võrdlemine, kulude analüüs. Säästlik tarbimine	Majandusjuhataja
2x kuus	Pesumaja teenuse kasutamisele üleminek	Majandusjuhataja
Pidevalt	Toatemperatuuri ja kütterežiimi koostööstamine	Majandusjuhataja
Kevadel sügisel	Õueala heakorrastus (lilled istutamine, hooldamine, jne)	initsiatiivgrupp
Läbi aasta	Säästulampide muretsemine	Majandusjuhataja

Eelarve

Arengukava ja eelarve seostamine on asutuse sujuva arengu seisukohast väga oluline, kuid mõnevõrra keeruline, kuna eelarvetsükkel kestab vaid ühe aasta ning selle suurus võib aastati oluliselt kõikuda.

Kõike, mis tegevuskavasse märgitud, ei pruugi pidaja eelarve kinnitamisel heaks kiita, kuid

läbimõeldud tegevuskava annab hea aluse läbirääkimisteks. Samuti on arengukava eesmärgid, väärtused ja põhimõtted heaks abiks eelarve täitmisel.

Eelarve võiks jagada «igapäevaseks» ja «arengukava» eelarveks (st strateegiliste eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste kate).

Kokkuvõtvalt strateegilise planeerimise etappidest

Hea arengukava koostamine on pikk ja vaevanõudev protsess. Kavandada tuleks vähemalt kuus kuud.

Pikaajalise protsessi paremaks juhtimiseks on mõistlik jaotada protsess etappideks:

(I) Eeltöö

- Töörühmade moodustamine ning tööülesannete jaotamine
- Lähteandmete kogumine
- Positiivse fooni loomine
- Protsessi tegevuskava koostamine

(II) Hetkeseisundi kirjeldamine ja analüüs

- Lähteandmete süstematiseerimine
- Andmete põhjal seisundi analüüsimine (SWOT)

(III) Enesemääratlus

- Visioon – kuhu tahame jõuda/ milliseks tahame saada
- Missioon – miks me oleme
- Väärtused ja põhimõtted – mida hindame

(IV) Eesmärkide sõnastamine

(V) Tegevuskava(de) koostamine

- Pikemaajaline tegevuskava katab arengukava kestusega võrdse ajavahemiku. Selle algus on kaetud detailsete tegevustega, järgmised aastad üldisemad.
- Detailne tegevuskava (katab ajavahemiku kestvusega max 1 aasta)

(VI) Tegevuskava(de) elluviimine

(VII) Eesmärkide saavutatuse (arengukava täitmise) hindamine

Arengukava täitmise jälgimine

Tegevuskava juures on määratud vastutajad, kellele eraldatakse ka ressursid, mis on püstitatud ülesande täitmiseks vajalik (näiteks juhataja asetäitja koordineerib personalikoolitust, majandusjuhataja remondi ja inventari kulusid jne). Arengukava täitmise koosolek juhtkonna ja tegevuste läbiviimise eest vastutajate osavõtul võiks toimuda sagedusega 3-4 korda aastas (näit. iga kvartali lõpus). Seal:

- kuulatakse arenguvaldkondade eest vastutajate ülevaadet saavutatust ja ilmnenuid takistustest;
- analüüsitakse tulemusi (hinnatakse saavutatut vastavalt püstitatud eesmärkide ja ajakavaga)
- hinnatakse tehtud valikute õigsust (analüüsitakse põhjusi, miks ei ole soovitud tulemuseni jõutud)
- kohandatakse tegevusi või ressursse (täpsustatakse või muudetakse aastaeesmärke, täiendatakse tegevuskava, tehakse ettepanekuid eelarve muutmiseks)

Need koosolekud on vajalikud selleks, et juhtkonnal oleks selge ülevaade, kas kavandatud on õigesti ning vajadusel saab tegevusi, ajaressursse või eelarve jaotust korrigeerida. Arengukava üldkoosoleku toimumise paras sagedus on üks kord aastas (näiteks jaanuaris või peale eelarve kinnitamist).

Sellel koosolekul:

- annab juhtkond detailse ülevaate kõikides arenguvaldkondades saavutatust, ilmnenuid takistustest jms;
- kuulatakse ära huvigruppide (pedagoogid, personal, lapsevanemad, omavalitsus) arvamused ja seisukohad asutuses aset leidnud arengute kohta;
- antakse ühiselt hinnang aasta jooksul saavutatule;
- arutatakse läbi visioon, missioon, põhimõtted, analüüsitakse nende täiendamise või muutmise vajadust;
- arutatakse läbi eelseisva aasta prioriteetsed arenguvaldkonnad; kiidetakse heaks järgneva aasta detailne tegevuskava (eelarveaastate erinevuste tõttu ei saa arengukava tegevuskava kõigiks kolmeks aastaks väga täpne olla. Detailse tegevuskava saab koostada ainult üheks aastaks, teises kaks planeeritakse üldisemalt. Kui järgmise aasta eelarve on teada, saab teha taas detailse tegevuskava.).

Mida suurem osa kollektiivist ja/või seotud huvigruppidest aruteludel osaleb, seda suurem on edu saavutamise tõenäosus, sest inimene täidab kõige meelsamini neid ülesandeid, mida ta ise endale on võtnud.

Arengukava uuendamine

Arengukava muudetakse vastavalt arengukavas sisalduvale muutmise korrale. Muutmine toimub vastavalt vajadusele ja kokkuleppele pidajaga, kuid mitte sagedamini kui kord aastas (v.a. tegevuskava täpsustamine). Arengukavas on ajaliselt märgitud, millal ülevaatamine ja muutmine toimub.

Kui otsustatakse täpsustada eesmärke (sihtnäitajaid), tuleks uuendada tegevuskava. Kui lisatakse uusi või jäetakse ära osa eesmärke, tuleks vaadata üle ka strateegiad ja tegevuskava. Arengukava muutmine toimub põhimõtteliselt

sama metoodika alusel (samad etapid ja samad tegevused) kui selle koostaminegi.

Arengukava uuendamine tuleks põhjalikumalt ette võtta, kui

- otsustatakse muuta visiooni, missiooni;
- ennetähtaegselt täidetakse mõni üldeesmärkidest (läbimurdeeesmärk, siht);
- muutub oluliselt väliskeskkond (nt. majanduse olukord, finantseerimise põhimõtted, vms);
- toimuvad olulised muudatused organisatsiooni siseselt (nt. vahetub juhtkond)

Arengukava uuendamisel peaks hetkeolukorra analüüs sisaldama hinnangu andmist ja järelduste tegemist kehtiva arengukava täitmisele.

Täpsed nõuded arengukava uuendamiseks seab pidaja.

Saavutatu hindamisest

Selje Kuusk

Keskkonnakasvatuse on pikaajaline ja kompleksne protsess, mis peab kestma alates lasteaiast kuni raugaeani välja. Väikesed lapsed ilmutavad kõrget keskkonnateadlikkust, kuid vanemaks saades kaob see kaasaegse tarbimisühiskonna eluviiside tõttu. Nii tulebki keskkonnakasvatust alustada varakult, et meie lapsed säilitaks ja arendaks oma keskkonnateadlikkust. Samas mõjutaks ka oma vanemaid.

Oma igapäevases õppekasvatustegevustes oleme juba aastaid pööranud tähelepanu meid ümbritsevale keskkonnale. Suurema tähelepanu on saanud kindlasti tutvumine looduskeskkonnaga kuna asume looduse keskel ja see on meile kõige kättesaadavam. Samaväärselt oleme hinnanud ka tehiskeskkonna ja sotsiaalse keskkonna vajalikkust keskkonnakasvatuses. Meil on ikka olnud õpetajaid, kelle eestvedamisel igasugused ettevõtmised teoks on saanud (oleme valmistanud õppevahendeid, õpperadu loodusesse, korraldanud teemaüritusi jne.).

2002. aastal anti meie lasteaiale võimalus osaleda keskkonnaharidusprojektis «Aiatuulik». Olime nõus ja ootasime sellelt projektilt ennekõike keskkonnahariduslikku infot, põnevaid projektipäevi, kohtumisi teiste kolleegidega. Omalt poolt tahame saada keskkonnasõbralikuks lasteaiaks ja läbi keskkonnakasvatuse toetada last ümbritseva maailma mõistmisel ja tervikliku maailmatunnetuse kujunemisel.

Selle projekti entusiastideks ja minu mõttekaaslasteks meie majas said õpetajad Ester Jõesaar ja Ene Nisumaa. Oleme aru saanud, et kolme entusiastiga on raske muudatusi ellu viia. Oleme püüdnud oma tegemistesse kaasa haarata kogu personali, korraldanud koolitusi ja väljasõite.

Personal on meid igati aidanud ja läbi ühistegevuste on meist saanud hea meeskond ja tänu sellele meeskonnale on märgata lasteaias edasiminekut.

1. Oma töö organiseerimine (meeskonna loomine)

Oma töö organiseerimiseks alustasime kõigepealt tööd meeskonnaga. Organiseerisime koos Eesti Moreno koolituskeskusega 3 meeskonnatöö koolituse päeva ja ühise väljasõidu. Saime teada, milline koht meist igapäevaelu meie lasteaias on ja ka seda, et ühiselt tehtavas töös on suur jõud. See koolitus andis tuge nii minule endale kui ka minu kolmele mõttekaaslasemale. Paljudele meie töötajatest võib anda erinevaid ülesandeid ja neid usaldada. Samas sai personal palju teada sellest, kui palju neid usaldatakse ja mida neilt oodatakse.

Tähelepanu oleme pööranud ka personali keskkonnateadlikkuse parandamisele. Juhtgrupp on tutvustanud neid teadmisi, mida oleme saanud AIATUULIKU õppeseminaridel ja õppepäevadel.

Korraldatud on õppereise Lahemaa Rahvusparki ja seal paiknevatesse mõisadesse, külastatud Ida-Virumaad. Erinevate ürituste abil oleme loonud meeskonna, kes meiega ühiselt projekti aitavad lasteaias teostada.

Juba projekti alguses püüdsime paika panna oma esialgse tegevuskava, selgitasime seda teistele töötajatele ja asusime oma mõtteid teoks viima. Alguses tuli ka vastulööke, mitte kõik ei olnud ka meie väikeses kollektiivis nõus kaasa lööma ja ka lasteaias eelarvet ei saanud liigselt koormata. Tagasisidet oma tööst ja samas ka ettepanekuid edaspidiseks tegevuseks, oleme saanud läbi rahulolu-uuringute nii personalile kui ka vanematele.

2. Meie hetkeolukorra määratlemine

Lasteaia hetkeolukorra analüüsist võttis osa kogu personal, kaasasime lapsevanemad, hoolekogu ja viimase rühma lapsed. Saime ülevaate hetkeseisust meie lasteaias, nii kitsaskohad kui ka meie tugevad küljed. Koos juhtgrupiga viisime läbi keskkonnaülevaatus ja kaardistasime meie probleemid ja seadsime eesmärgid tegevuste läbiviimiseks.

Samas vaatasime kogu pedagoogilise personaliga üle õppekava ja hindasime keskkonnateema osatähtsuse õppekavas. See vajab veel hulgaliselt täiendamist, palju on juba jõutud ära teha, näit. looduse õpperajad, igal õppeaastal on teema.

Samuti vaatasime üle lasteaia arengukava, hindasime kui keskkonnasõbralik on meie lasteaed ja mida selleks oleks vaja ära teha. Selleks andis hea tõuke osalemine projektis. Väga head tagasisidet ja ettepanekuid saab lasteaia hetkeolukorrast personali arenguestluste kaudu.

3. Püstitatud eesmärgid ja nende hindamine

Kogu eelnev töö lõppes eesmärkide püstitamisega. Samas mõeldes, mida ja mismoodi me saavutame antud eesmärgi täitmise. Püüdsime nad sõnastada

lihtsalt ja realistlikult. Paljuski tuleb meil arvestada rahaliste võimalustega ja personali jõuvarudega

Oma arengukava eesmärkide täitmist hindame igal aastal jaanuaris, kus vaatleme kogu aasta jooksul tehtud tööd ja toome välja parendamist vajavad tegevused.

Arengukava üksikuid osi vaadeldakse ja arutletakse pedagoogilises nõukogus, infotundides, töökoosolekutel, hoolekogu koosolekutel. Igal õppeaastal toimuvad rühmades lastevanemate koosolekud, kus tutvustame vanematele meie arengukava ja õppekava. Korraldame lastevanematele rahulolu küsitlusi.

4. Meie tegevuskava ja selle elluviimine

Tegevuskavas planeeritud ülesanded püstitasime nii, et need haakuksid nii loodus-, sotsiaalse- kui ka kultuurikeskkonnaga. Lähtusime lasteaia hetkeolukorrast, meie probleemidest ja arenguvajadustest, määratlesime teostajad.

Üheks lasteaia prioriteetseks arenduse valdkonnaks on õppekasvatustöö ja selle valdkonna eesmärgiks on keskkonnakasvatusalase töö kajastamine lasteaia õppekavas.

Tegevuskava oleme planeerinud järgmiselt:

Prioriteetsed tegevused	Tulemus	2005 plan. kulu	2006 plan. kulu	2007 plan. kulu	Kokku kulu	Finatseerimise allikas	Vastutaja
Teostada õppekava analüüs õppetgevuse valdkondade ja keskkonnakasvatuse vahelisest seosest	Uuenenud lasteaia õppekava	x	x	x			Juhataja
Õppekava sidumine keskkonnakasvatustööga lasteaias.	Uuenenud õppekava üldosa. Täienenud ainekavade osa.	x	x	x			Juhataja Õpetajad
Koolitus: Keskkonnakasvatus lasteaias	Õpetajad läbinud koolituse	x	x				Juhataja Õpetajad

Personali küsitlus hindamiseks keskkonnakasvatusalast tööd lasteaias.	Küsitluse analüüs ja töö parendamine	x	x	x			Juhataja
---	--------------------------------------	---	---	---	--	--	----------

5. Saavutatu hindamine ja tagasiside

Projektis osalemine on andnud meile hulgaliselt teadmisi ja oskusi lasteaia tegevuse hindamiseks ja tagasiside andmiseks. Meile on antud võimalusi ennast nähtavaks teha ka lasteaiast väljapoole. Oleme saanud mõttekaaslaste teistest lasteaedadest, kes on avaldanud soovi koos meiega keskkonnakasvatusalast tööd edasi viima.

Lapsevanemad ja hoolekogu on hinnanud meie tööd väga heaks just looduskeskkonna osas. Väga ollakse rahul meie õppekäikude, ekskursioonide ja matkadega. Viimastel aastatel oleme korraldanud mitmeid pereüritusi (piknikud, emadepäeva tähistamine, spordipäevad jne.) Nende ürituste eest on vanemad meid tänanud. Tagasisidet vanematelt saame läbi rahulolu küsitluste.

Tegelikult vajame me veel aega, et aru saada, millised ideed on püsivama väärtusega ja millised vähem väärtuslikud. Pidevalt tekib uusi ideid ja sellele aitavad kaasa kohtumised teiste Aiatsuuliku lasteaedadega.

Mida oleme saavutanud projektiaastatega oma lasteaias:

- lasteaias on tekkinud ühistöö (iga õnnestumine sai heaks alguseks uuele mõttele)

- oleme saanud end näidata väljapoole lasteaeda (hea suhtlemisvõimalus)
- õpetajad on hakanud hindama head koolitusvõimalust (head lektorid, saab majast välja, huvitavad teemad)
- arengukava väljatöötamisel osales personal, lapsevanemad, hoolekogu (koostöö kõigi huvigruppidega)
- oleme alustanud õppekava ainekavade täiendamist ja uuendamist
- on kasvanud personali ja laste keskkonnateadlikkus (säästev suhtumine)
- lastele on organiseeritud üritusi ja teemanädalaid
- oleme kaasanud õpetajad õppematerjali koostamisse (Päkapikuraja mängud, Aiatsuuliku askeldused)
- õpetajad on hakanud hindama mängu osatähtsust keskkonnateadlikkuse kujundamisel
- oleme saavutanud hea koostöö vanematega (osalemine lasteaia näitustel, üritustel)

Kõik projektiaastad võiks kokku võtta järgmiste sõnadega – pingeline, töömahukas, huvitav, kogemusterikas, kordaläinud.

Jätkuks meil edaspidiseks tööks samapalju entusiasmi ja mis kõige tähtsam – säästvat mõtteviisi.

Arengukava koordineerimine ja huvigruppide kaasamine Tallinna Paekaare Lasteaias

Anne Kurviste, Heljo Räni

Tagamaks keskkonnakasvatuses järjepidevust ja süsteemsust peaks arengukavas välja tooma eraldi valdkonnana keskkonnakasvatuse. Järgnevalt peaks see kajastuma juba lasteaia tegevuskavas. Paremaks töö korraldamiseks tuleb leida töögrupp, kes majas seda tööd juhib,

koordineerib, jagab infot. Arengukava koordineerimisel tuleb teha selgeks:

- millised on eesmärgid
- eesmärkide saavutamise teed
- olemasoleva hetkeseisu hindamine
- järeltööstegemine

- eesmärkide saavutamise praktilised tegevused

Järgnevalt tuleb püstitada küsimus :

- Kes peaks arengukava töös osalema?
- Mida peavad osalejad tegema?
- Mis ajaks ?

Keskkonnavalne arengukava koordineerimine on oluline, see aitab parandada keskkonnavalast poliitikat ja selle elluviimist. Soovid peavad olema realistlikud, peab arvestama olemasolevaid ressursse ning jagama piisavalt juhtnööre täidesaatjale.

Keskkonnavalase töö koordineerimise kasu on:

- realistliku poliitika ja prioriteetide seadmine
- lasteaia erinevate tegevuste integreerimine
- vastutuse raamistiku seadmine

- huvirühmade ja töögruppide kaasamine

Töö koordineerimisel tuleb kaasata teisi huvigruppe ja töötajaid. Initsiatiiv peab tulema lasteaia juhtkonna poolt ja protsess peab ulatuma alla iga reaaltöötajani.

Koordineerimist peab juhtima, et jõuda nõutava tulemuseni.

Huvigrupid

- töötajad
- lapsed
- lapsevanemad
- teised lasteaiad
- LOV
- Haridusamet

Huvigruppide õige suunamine ja kaasamine tagab püstitatud eesmärkide saavutamise.

– Näiteid lasteaedade keskkonnategevustest –

Keskkonnavalased temaatilised nädalad Tallinna Kasekese lasteaias

Eve Külmallik

4.-8.APRILLINI KORRALDAS LEPATRIINUDE RÜHM NÄDALA, MILLE TEEMAKS OLI «MULD».

ÜHESKOOS TEISTE RÜHMADE LASTEGA:

- Uuriti mulda, kive, liiva, looduslikku materjali palja silmaga, läbi luubi ja läbi mikroskoobi.
- Räägiti maakoorest, vaadeldi maakoore mudelit, mille valmistas õpetaja Merike.
- Arutleti selle üle kuidas muld tekib ja kes mullas elavad.
- Mängiti keskkonnamänge – «Ühe tammepuu elu», «Vihmauss», «Otsime värve», «Haldjate rada».

- Vaadeldi, võrreldi ja istutati taimi. Iga laps sai oma istutatud taime koju viia. Rühma jäänud taimede arengut uuriti hoolega edasistel nädalatel.

- Joonistati, meisterdati ja kleebiti.

11.-15.APRILLINI TOIMUS NAERUPALLIDE RÜHMA EESTVEDAMISEL «VEENÄDAL».

SELLE KÄIGUS:

- Vaadati videofilmi «Lope ja vesi».
- Tehti katseid vee ja kevadlilledega.
- Vaadeldi ja võrreldi mere-, jõe- ja kraanivett.
- Maitsti vett ja kasemahla. Võrreldi neid omavahel.

- Arutleti miks vett on vaja ja kuidas me saame vett kaitsta.
- Arutleti selle üle, kuidas tekib vihmapiisk. Vee ringkäik looduses.
- Mõistatati mõistatusi.
- Joonistati, kleebiti ja meisterdati.
- Käidi õppekäigul jõe ääres.
- Lahendati ristsõnu.

18.-22.APRILLINI TOIMUS TIIGRIKUTSUDE RÜHMA JUHTIMISEL «ÕHU NÄDAL».

ÜHESKOOS:

- Tehti katseid õhupallidega, kaaluti õhku.
- Uuriti, kuidas tunnetada õhu liikumist looduses, tekitati tuult.
- Vaadati videofilmi «Lope ja õhk».
- Arutleti õhu teemal.
- Joonistati, kleebiti ja meisterdati.
- Mängiti puhumismänge.
- Lepatriinu rühma lapsed käisid õppekäigul Laagri katlamaja korstnat vaatamas.

Sügisene Päkapikurada ja teisi keskkonnaalaseid tegevusi Tallinna Sikupilli Lasteaias

Marika Jurin, Taimi Oppar

Lapse mäng on erilise tähtsusega. See saadab lapse tegemisi iga päev ja läbi mängu õpib laps suhtlema muu maailmaga.

Laste mäng on aegade jooksul olnud erinev. Vanasti taludes mängisid lapsed isetehtud mänguasjadega, linnastumisel hakkas lapsed rohkem koos hoovides ja parkides mängima. Tänapäeval on aga iive langenud ja enam ei mängita grupimänge õues, vaid pigem toas tehislake mänguasjadega. Parkides on ohtudeks saanud asotsiaalid ja narkomaanid. Lapsevanemad tavaliselt ei lubagi enam isegi koolilapsi ilma järelvalveta mängida avalikul väljakul või pargis.

Mängu ajal maandab laps oma halba enesetunnet või mõnda läbielatud emotsiooni. Seega on oluline ka et laps saaks segamatult oma mängu mängida. Just mängu saladuses, selles, kuidas reaalsus ja fantaasia teineteist tasakaalustavad, peitubki üks inimloomuse paradokse.

Oma lasteaia territooriumile mängukeskusi ja tegelusi mõeldes, tuleks teha eelnevalt territooriumi kaardistamine. Märkida üles seal leiduvad erinevad puude ja põõsaste liigid, muud loodulikud iseärasused. Jälgida ka laste igapäevaseid

õuemänge ja teha analüüs mängudest. Kaardistatud territooriumi ja laste õuemängude analüüsil saab alles hakata edasi mõtlema uute mänguvahendite planeerimisest.

Lasteaedade õuealad on väga erinevad. Need on kujundatud vastavalt lasteaia visioonile. Meie lasteaia suundumus on luua õuealale looduslähedane mänguväljak, kasutades metsamehelt toodud püstkodasid ja palke. Sikupilli lasteaia territooriumil on loodud keskkonnakeskused ehk pakupesad. Meie lasteaia sissepääsu juures valvab lapsi Siku – Juku, see on üks pakk, kes jälgib lapsi, kui need hommikul tulevad lasteaeda ja õhtul lähevad koju. Päeval valvab ta aga mängivaid lapsi ja kuulab ära kõik nende rõõmud ja mured.

Sikupilli lasteaia kojamehe näide: Lasteaia õpetajad otsustasid maalida õue pakkudele putukaid, liblikaid, sipelgaid ja konni. Järgmisel hommikul tuli kojamees tööle ja küsis, miks te olete nii koledad pildid joonistanud? Miks ei ole näiteks Punamütsikesi, karusid ja armsaid kiisusid? Meie aga põhjendasime talle, et kust see laps ikka putukate vastu sümpaatiat õpib, kui mitte lasteaias igapäevases õuemängus. Laps näeb pakul sipelga pilti ja näeb ka rohu sees toimetavat

sipelgat ning ta teab, et sipelgas ei ole paha ning laseb sipelgal edasi tegutseda. Samuti on lugu konnade ja vihmaussidega. Algab ju loodustunnet väikesest, kusagilt rohest ja sinu lähedalt. Kui suudame last panna märkama väikest asja ja suudame tekitada sümpaatiat, siis hiljem tuleb suhe suurematesse asjadesse loomulikult.

Veel üks näide sellest, kuidas laps kodus kartis ämblikke. Kuna perekond elas eramajas, mis oli niiske, oli seal ka palju ämblikke. Iga kord kui väike tüdruk nägi ämblikku toas, hüüdis ta emale, kes võttis ämbliku ja viskas ta aknast välja, ütlemata ühtegi sõna. Kui aga see ema oleks lapsele ära seletanud, et vaata kui ilusad pikkade jalgadega loomad nad on ja ei tee lapsele haiget, siis poleks ka tüdruk neid pelgama ka hakanud, vaid lasknud ämblikel rahus olla.

Ja nüüd toome teieni Tallinna Sikupilli Lasteaia sügisese Päkapikuraja ülesanded ja teised Aiatuuliku askeldused.

I Sügisene päkapikurada

Tegevus algab Siku-Juku vabaõhuklassist.

1. askeldus.

ILMAVAATLUS

Vaatle taevast, pilvi, nende värvi. Tuul puhub, lehed liiguvad, ei liigu. Õhk on soe, külm, paitab meeldivalt.

Askeldus. Viska leht õhku ja vaata kuhu poole ta lendab. Kas kõik lehed lendavad ühele poole? Seisa näoga tuule poole. Mida tunnend kui tuul puhub näkku?

Päkapiku õpetussõna: Tuul võtab kerged lehed kaasa, viib eemale. Mida suurem tuul, seda kaugemale lehed lendavad.

2. askeldus.

LILLEPEENRA VAATLUS

Nimeta kolm peenral õitsvat lille.

Näita kolme peenral kasvavat umbrohtu.

Askeldus. Leia sinu meelest kõige ilusam lill.

Matkime lille kasvamist seemnest suureks.

Päkapiku õpetussõna: Lillede eest tuleb hoolitseda. Õpetaja tõmbab välja umbrohud, et lilledel oleks ruumi olla.

3. askeldus.

TOIDA KONNA

Kotis on kunstvihmauss, putukad, natuke rohtu, tõrusid...

Lapsed panevad söödavad kujutised kannule joonistatud konnale suhu (oksaauku, mis on konna suuks).

Askeldus. Rõõmsad konnad hüplevad murul.

Päkapiku õpetussõna: Konnad söövad putukaid, tiguseid, vihmausse...

4. askeldus.

Leia samasugune näritud leht.

Askeldus. Lapsed otsivad sirelipõõsast tigude poolt näritud lehti. Kes tegi selle mustri?

Päkapiku õpetussõna: Teod söövad taimede värsked ja noori lehti.

5. askeldus.

Leia viis erineva puu lehte.

Askeldus. Lapsed otsivad lasteaia territooriumilt erinevate puude lehed.

Järjesta nad suuruse järjekorras ja näita õpetajale.

Päkapiku õpetussõna: Erinevatel puudel on erineva suuruse ja kujuga lehed.

6. askeldus.

Koostegutsemine.

Askeldus: Lapsed ronivad «sajajalgsele» selga üksteise taha ja liiguvad palgil edasi ettepoole.

Esimene jookseb viimaseks ja nii edasi.

Päkapiku õpetussõna: Koos tegutseda on põnev.

7. askeldus.

Pakupesas

Askeldus. Leia rohest sipelgas. Jälgi teda. Tema jaoks on rohukõrred suured ja üle nende on raske liikuda. Nii nagu teil pakkudel kõndides. Mäng Pakupesas «Kivikuningas». Laps teeb kuju seistes ise kõige kõrgemal pakul, teised matkivad teda.

Päkapiku õpetussõna: Kõrgel pakul seistes tuleb olla ettevaatlik ja hoida tasakaalu, muidu kukud maha.

Märkused ja tähelepanekud.

Eelnevalt oleks tarvis katseliselt lastel kogeda, et asjad kukkuvad raskusjõu mõjul otse alla. Ainult kergeid asju (lehti, seemneid) võib tuul viia kukkumiskohast eemale.

Puulehtede asemel töid paljud rohuliblesid. Osa lapsi ei toonud midagi, jäid passiivseks.

II Arooniaste korjamine

Sügisel valmivad viljad ja seemned. Sügisel korjatakse saaki.

Õpetaja korjas koos lastega oma õuealalt aroonia marju. Lapsed viisid need kokale, et sellest teha kisselli.

III Sügislillede päästmine

Sügisel lähevad ööd külmaks. Lilled võivad ära külmuda. Toome mõned astrid tuppä sooja. Et nad ära ei närtsiks, istutame nad lillepotti.

Lapsed valisid peenralt kõige ilusamad astrid. Õpetaja istutas need lillepotti. Vahepeal lapsed avastasid mullast vihmausse.

Istutatud lilled viidi rühmatuppa.

IV Otsi tomatit

Õueala servas olid valminud viinamarjatomatid. Kõik lapsed ei olnud neid märganud.

Õpetaja laseb lastel otsida nad üles. Mäng:

«Kuum, külm.» Toimub tomatite vaatlus peenral.

Räägime, kes nad sinna istutas.

Askelduste analüüs.

1. Vähe kasutame kõiki keha aistinguid laste õpetamisel. Tuul paitab põski, sügislehed lõhnavad, jahedus või soojus nahal jne.

2. Lastel on vähene õues õppimise kogemus. Kogemus tuleb harjutamisega. Osa lapsi ei toonudki lehti, või töid lihtsalt rohuliblesid.

3. Õpetajal on raske lapsi jälgida, et kõik teeksid kaasa, täidaksid antud ülesannet.

Parem teha alagruppides või kaasata

õpetaja abi.

Keskkonnateadlikkuse parendamine Tallinna Liivamäe Lasteaias

Natalia Kond

Keskkonnakasvatuse on oma olemuselt mitmetahuline. Seepärast on tähtis määratleda seda täpselt lasteaias arengu- ja õppekavas. Alates 2003. aastast on Liivamäe lasteaias üheks prioriteetvaldkonnaks *Keskkonnakasvatuse*. Seoses sellega püstitati lasteaias pikaajaline eesmärk säilitada ja arendada oma lasteaias pere keskkonnateadlikkust ja mõjutada ka teisi keskkonnasõbralikule eluviisile. Lasteaias õppekava kohaselt on keskkonnakasvatuse laste looduse, inimese ja kultuuri kooseksisteerimise teadvustamine ja ümbritsevasse keskkonda säästva suhtumise kujundamine.

Kuid üksnes prioriteedi sõnastamisest lasteaias arengu- ja õppekavas ei piisa. Toimiva keskkonnakasvatuse koostöö kujunemine nõuab töövormide ja tegevusviiside väljatöötamist ning kogu lasteaiapere kaasatulemist.

Oma kollektiiviga koostasime keskkonnakasvatuse kontseptsiooni, mille kohaselt püüame erinevate

tegevuste kaudu tõsta kogu lasteaiapere keskkonnateadlikkust, mõjutada väärtushinnanguid ja käitumist elukeskkonna suhtes.

Keskkonnateadlikkuse parendamiseks töötasime välja konkreetseid tegevussuunad:

- Läheneda keskkonnakasvatuse juurutamisele süsteemselt (keskkonnakasvatuse kajastub nii arengu- ja õppekava, juhtkonna, õpetaja kui lapse tasandil). Peame vajalikuks, et keskkonnakasvatuse valdkond kajastuks kõigis lasteaias tegevustes, seetõttu on õppekavas see valdkond vanuselisel detailsemalt lahti kirjutatud ning oleme julgustanud õpetajaid tegevusteks ettevalmistamisel arvestama sellega
- Koolitada lasteaias personali keskkonnaalastel teemadel
- Kaasata kogu lasteaias personali ning lapsi ja vanemaid keskkonnateadlikkuse parendamisse
- Hinnata ja analüüsida pidevalt laste keskkonnateadlikkust

- Väärtustada õuesõppimist ning otsida võimalused selle rakendamiseks

Me näeme oma ülesandeks kasvatada last, kes tunneb huvi oma kodukoha looduse vastu, oskab väärtustada oma kodukoha kultuuri ning on võimeline ka seda hoidma.

Õpetajast sõltub siin väga palju ning uus lähenemine keskkonnakasvatusele eeldab õpetajate töömeetodite muutumist. Laps, kes õpib tundma keskkonda, peaks olema otseses kontaktis elusa looduse, looduslike materjalide ja produktidega. Keskkonnakasvatuses on eriti oluline näitlikustamine ja õuesõpe, et lastel tekiksid tõepärased arusaamad ja kujutlused looduses ja teda ümbritsevas keskkonnas olemasolevatest nähtustest ja suhetest. Muutustele pani aluse õpetajate täienduskoolitus Tallinna loomaaias, kus sai tutvuda õuesõppimise võimalustega.

Meie lasteaial on suur õueala, mis võimaldab korraldada õppetööd väljaspool rühmaruumi, selleks muretsesime õue õppimiseks laudad koos pinkidega. Pidevalt istutatakse territooriumile juurde erinevaid taimi, puid ja põõsaid, mis võimaldab õpetaja te ja laste keskkonnateadlikkust parendada. Keskkonnateadlikust õpetajate seas tõstetakse loodusmatkade, seminaride, looduskonverentside ja praktiliste tegevuste kaudu.

Õpetajad loovad loodustemaatilisi õpimappe, mis sisaldavad vastavalt teemale tekste, pilte, käeliste tegevuste kirjeldusi, kirjanduse loetelu ning neid pidevalt täiendatakse. Laste jaoks korraldatakse looduse tundmise konkursid ja joonistusvõistlused, õppekäigud, lemmikloomapäevad ja näitused – tegevusi jätkub igasse nädalasse. Õppe- ja kasvatustöö planeerimise aluseks on rahvakalender, mille abil edastatakse kultuuri traditsioone, väärtusi ja kombeid.

Keskkonnakasvatuse juurutamine lasteaia tegevusse on otseses seoses lasteaia üldise vaimse ja kultuuri tugevnemisega. Ühised väljasõidud õpetajatele, mis annavad teadmisi, praktilisi kogemusi, hingejõudu ning aitavad kaasa ühtsustunde loomisele.

Kõige väärtuslikum tulemus on lasteaia mitmekülgsest arendav, meeskonnatööl põhinev, turvaline ja sõbralik õpikeskkond ning lasteaia pere (koos laste ja nende vanematega) rahulolu lasteaia tööga.

Kuigi lasteaial on olnud kauaaegsed traditsioonid, usun, et praegune sihipärane ja teadlik lähenemine keskkonnakasvatusele on loonud Liivamäe lasteaias soodsad tingimused keskkonnateadlikkuse süsteemseks parendamiseks erinevatel tasanditel ning osalemine «Aiatuuliku» projektis andnud selleks erilise innustava tõuke.

Näiteid keskkonnategevustest Tallinna Liivamäe Lasteaias

Imbi Pajula

Alustasime keskkonna- ja looduslase süvendatud tööga 2003. aastal, mil osalesime Keskkonnaminis-teeriumi info- ja tehnokeskuse poolt käivitatud lendkala «Lope» pilootprojektis, mis on mõeldud 3-8 aastastele lastele.

See on looduse ja keskkonnaalane projekt, kus lapsi õpetab ja juhendab lendkala «Lope».

Projekti raames on välja antud 2 raamatut «Lope ja vesi», «Lope ja õhk», lisaks raamatutele on veel

käpiknukk, videofilm, käsiraamat õpetajatele ning doomino.

Kuna Lope oskab lennata nagu lind, ujuda nagu kala ja natuke kõndida ka, siis võimaldab see käsitleda keskkonnateemasid mitmekesisemalt. Materjal on lastepäraselt koostatud ning annab palju võimalusi aruteludeks, aitab kujundada positiivset ja hoidvat suhtumist loodusesse, tema ressursidesse ning seda saab kasutada kõikides tegevustes integreeritult.

Mida Lope lasteaiale on andnud:

- huvitava õppematerjali
- traditsioonilised väljasõidud lasteaiaga Kalevi- Liiva, Jägala-Juga, Luigele
- loodus- ja keskkonnaalase kirjanduse muretse-mine.
- looduskonverentsid 2004- Komeedi lasteaed, 2005- Liivamäe Lasteaias
- aitas kaasa loodus- ja keskkonnaalase õppematerjali koostamisel ja süstematiseerimisel (linnud, loomad, putukad, puud, sport....)
- Lope inspireerib «rohelisele» mõtlemisele

2004 liitusime HARED-i «Aiatuuliku» projektiga.

See on Hollandi- Eesti ühisprojekt, mis toetab Tallinna lasteaedade keskkonna- ja looduskasvatust.

Meie lasteaias on loodus- ja keskkonnaõpetus väga tähtsal kohal, vaatamata sellele, et asume keset linna suure tee ääres.

Mida on «Aiatuulikus osalemine meile andnud: Kõigepealt tõestust sellele, et oleme õigel teel.

- õpetajate koolitus
- suurema tähelepanu pööramine loodusele- ja keskkonnakasvatusele
- kogemuste vahetamine, külaskäigud teistesse lasteaedadesse
- teadlik looduslaste raamatute ja õppevahendite muretsemine, süstematiseerimine
- loodusõpetusega seonduvate õppematerjalide valmistamine, keskkonnaalaste mängude koostamine
- loodusliku materjali kasutamine õppe-tegevustes
- igas rühmas on aiatuuliku mapp, kuhu on kokkuvõtvalt lisatud seminaridelt saadud õppematerjal. Nii saavad kõik õpetajad olla kursis Aiatuuliku tegemistega, mis annab omakorda ideid õppematerjalide valmistamisel.
- õppevahendid, mis on Aiatuuliku projektis välja töötatud
- jätkuvalt loodus- ka keskkonnaalaste õppematerjalide valmistamine.

Üks suurematest keskkonnaalastest üritustest on olnud II Lasteaedade looduskonverents Tallinna

Liivamäe Lasteaias, mille motoks oli:

«Loodus on helde sõber, suurim kunstnik ja parim õpetaja». (Ü. Tõnumaa, I. Pajula)

Lasteaedade looduskonverentsi idee algataja oli Komeedi Lasteaia meeskond, kes korraldas esmakordselt 2004. looduskonverentsi lasteaedade õpetajatele ja lastevanematele.

2005. toimus looduskonverents Liivamäe Lasteaias. Huvi ürituse vastu oli suur, osales 60 lasteaednikku 25 Tallinna lasteaiast.

2004. aastal toimunud konverentsil jagasid õpetajad töökogemusi ja võimalusi lastele looduse tutvustamisel. Ettekanded tuginesid kahe aasta rühmaprojektide kokkuvõtetele.

Liivamäe Lasteaias toimuvale konverentsile eelnes samuti kaheaastane süvendatud töö loodusõpetuse valdkonnas. Oma töös tähtsustame loodust, keskkonda ning esivanemate pärandit. Need kolm valdkonda on omavahel tihedalt seotud ja võimaldavad lastele kõige arusaadavamalt ning loomulikumalt edastada teadmisi ja kujundada väärtushinnanguid.

Osaleme lasteaiaga loodusprojektis «Aiatuulik» ja keskkonnaprojektis «Lope», mille raames oleme kahe aasta jooksul aktiivselt valmistanud loodusteemalisi õppe- ja mänguvahendeid, kaasates töösse ka lapsevanemaid.

Aprillis toimunud konverentsil esinesid erinevate valdkondade spetsialistid ja lasteaednikud.

Dotsent Maria Tilk rääkis loodusrütmidest, nende tähtsusest inimesele ja sellest, kuidas rütme, mille keskel me elame, tähele panna nii, et sealt tuge ja jõudu ammutada.

Aleksei Turovski tutvustas Tallinna Loomaia tegemisi, seal elavaid loomi ja nende unikaalsust. Juttu oli ka loomade käitumisest eri olukordades ning reageerimise põhjustest, tõmmates aeg- ajalt mahlakalt paralleele inimeste sarnastele käitumistele.

Uve Ramst pidas loengu ravim- ja mürktaimedest. Oma slaididel tutvustas ta erinevaid taimi, nende

välimumust, kasvukohti, korjamise aega ja raviomadusi.

Meditiinikooli üliõpilased selgitasid õpetajatele, kuidas lastele kõige arusaadavamal ja huvitavamal moel inimese sisemust tutvustada. Üliõpilastel oli kaasas näitliku vahendina suur riidest õmmeldud nukk Volli, kes oli kogu õpetamise võti. Nukk käis kiht- kihilt riidest lahti ja nii oli võimalik näidata tema erinevad elundkondi ja elundeid.

Olev Abner rääkis Tallinna puude olukorrast. Ta juhtis meie tähelepanu sellele, milliseid erinevaid puude kooslusi ning unikaalseid puuliike võib pealinnas näha. Loengut ilmestas loengupidaja muhe huumor ja slaidid.

Pille Buinevitš Priisle Lasteaiast tutvustas loodusõpetuse võimalusi Lasnamäe tingimustes.

Liivamäe Lasteaiast tegid ettekanded Annelii Pintmann ja Sirje Tärn.

Annelii Pintmann rääkis «Lope» projektist lasteaias. Sellest, kuidas läbi antud projekti on kujundatud väärtushinnanguid ja kasvatatud lapsi, lapsevanemaid ning iseenast loodust säästlikult hoidma ja kasutama.

Sirje Tärn tutvustas loodusprojekti «Aiatsuulik», selle raames koostatud õppe- ja mänguvahendeid ning väljatöötatud mängu. Ta andis põgusa ülevaate «Päkapikurajast», selle mitmekülgsest ja kasutamise võimalustest lasteaias.

Konverentsil pakkus silmailu lastevanemate tehtud loodusfotode näitus. Loodame, et konverentside traditsioon jätkub ning kaheaastane kogemus ja sellega kaasnenud positiivsed emotsioonid annavad innustust ka teiste lasteaedadele ürituse korraldamiseks.

Eelnevalt kirjeldatud keskkonnategevused on väike, kuid mahukas ettevõtmine, mis sai teoks tänu erinevate huvigruppide kaasamisele.

Huvigruppide kaasamine keskkonnatöösse Tallinna Liivamäe Lasteaias

Natalia Kond, Imbi Pajula

Lasteaia eduka toimimise eelduseks on meeskonnatöö ja eesmärgipärane tegutsimine.

Keskkonnaalane tegevus on eriti oluline linnas, kus vahetu ümbrus on looduskauge. Tihti puutume kokku tõsiasjaga, et lapsed ei tunne ega oska hoida oma ümbritsevat keskkonda. Jõudsime järeldusele, et selle olukorra parandamisega ei saa lasteaed üksi hakkama, koostöö paremaks korraldamiseks kaardistasime oma partnerid.

Lastevanematega koostöö toimimiseks on oluline arvestada nende ootustega, kaasata neid hindamisprotsessi ja parendustegevusse. Alati on vanemaid, kes soovivad aktiivselt osa võtta lasteaia tegevustest. Sageli just neilt tuleb huvitavaid ideid, ettepanekuid ja lahendusi tegevuse paremaks korraldamiseks. Küsitlused

lastevanemate ootuste ja ettepanekute kohta viiakse läbi kolm korda aastas. Tehtud küsitlustest saadud tulemuste kokkuvõtetest tuleb antakse lastevanematele tagasiside, et nad näeksid tulemusi ja oma osaluse kasulikkusest.

Olulisel kohal on lastevanemate kaasamine ürituste korraldamisse ja nendes osalemisse.

Meie lasteaias toimuvad lapsevanematega koos järgmised keskkonnaalased üritused:

- igaaastane sügisnäitus «Teeme koos ema ja isaga» – lapsevanemad koos lastega valmistavad looduslikust materjalist midagi põnevat. Üritus lõpeb näitusega.
- kevadine loodusfotonäitus personali, lastevanemate ja laste poolt tehtud fotodest, mis on tehtud kodupaikade kaunist loodusest.

- väljasõidud sügisel, talvel ja kevadel, kus on tavaks saanud lastevanemate osavõtt looduses õppimisest. Lisaks lasteaia ühistele väljasõitudele teevad rühmad õppekäike, matku ja väljasõite koos vanematega.
- õppematerjalide koostamine ja täiendamine, millesse on kaasatud lapsevanemad.

Keskkonnaalastes projektides osalevate lasteasutustega ühistegevuses valmivad õppematerjalid ning toimuvad seminarid.

Komeedi lasteaiaiga koostöös on korraldatud looduskonverentsid lastevanematele ja teiste

lasteaegade õpetajatele, ühine väljasõit Luigele ja kevadine ühiskoolitus õpetajatele.

Haridusamet teavitab meid käivitunud projektidest, toimuvatest üritustest, seminaridest ja koolitustest ning meie kutsume neid osalema ettevõtmistes.

Omaavalitsusega koostöös täienes meie õueala mänguväljaku ja ronimisvahenditega.

Arvame, et keskkonnaalase tegevuse tulemuslikkus peegeldub meie laste, personali ja partnerite silmades ja soovis koos tegutseda.

Mis on korda saadetud Pirita Kose Lasteaia keskkonnategevuse raames?

Selje Kuusk

Osalemine projektis AIATUULIK pani kogu meie kollektiivi mõtlema, kuidas säästlikumalt tarbida, kuidas muuta töö- ja õpikeskkond keskkonna- ja inimsõbralikumaks, kuidas kavandada majandustegevus nii, et see keskkonnale kahjulik ei oleks.

2004. aastal oli vaja koostada uus lasteaia arengukava aastateks 2005-2007, seega oli vaja välja tuua nõrgad ja tugevad küljed ning sealt edasi minna. Koos projekti juhtrühmaga viisime läbi lasteaia keskkonnaülevaatused ja kaardistasime probleemid ja tegevused, mis aiatavad probleeme lahendada. Ei oleks uskunudki, et meie renoveeritud hoonetes on nii palju vajakajäämisi. Õueala probleemidest olime teadlikud. Majad renoveeriti, aga õueala oleme ise vastavalt ressursidele kujundanud. Puudus ka korralik parkla autodele.

2005. aasta kevadeks planeerisime oma õueala korrastamise, lillede istutamise ja võsa raiumise.

Koos personali ja lastega korraldasime heakorrapäeva. Puhastasime metsaaluse võsast, riisusime rämpsust. Koos täiskasvanutega töötasid ka

lapsed. Need toikad, mis võsas jämedamad olid, leidsid koha lillepeenra rajamisel. Kohale toodi mulda ja liiva. Koostöös lillekasvatavast lapsevanemaga istutasime hulgaliselt suvelilli nii uude peenrassa kui kastidesse. Õuealale muretsesime pika puidust laua ja pingid. Tänu Pirita Linnaosavalitsusele ja heale sponsorile sai ühe maja õueala liumägede ja kiikede alla turvatid. Nüüd pole kukkumine ohtlik ja pori on vähem.

Aastaid oleme unistanud korralikust parklast. Tänu Pirita Linnaosavalitsusele ja Tallinna linnavalitsusele on meil 2005. aasta sügisest olemas parkla. Meie tööks jääb vaid lapsevanemate keskkonnateadlikkuse tõstmine. Näiteks et auto tuleb peatada lasteaia väravast kaugemal, heitgaasid on mürgised meile kõigile.

Algul, kui oma tööd planeerisime, ei uskunud, et kõige sellega hakkama saame. On meie jaoks parim tulemus! Tänu kogu personali ühistele pingutustele, Pirita Linnaosavalitsuse ja Tallinna linnavalitsuse abile, ning koostööle vanematega, on meil võsa asemel metsapark, kus lastega

huvitavaid üritusi korraldada, võimalus õuetunde läbi viia. Mis peamine – silmal ilus vaadata! Teha on veel palju, mõnigi mõte jääb takerduma raha taha. Kuid inimressursid on meil ammen-damatud ja tänu nendele tegutseme edasi.

Need olid suuremad ettevõtmised meie lasteaia õpi- ja töökeskkonna parandamiseks 2005. aastal. Nagu ütleb vanarahvas – tasa sõuad, kaugele jõuad.

Keskkonnaalaseid tegevusi Tallinna Lasteaias Kiikhobu

Erika Müristaja

Lasteaiaõpetaja ainulaadne roll on panna tugev ja samas töökindel alus väikese inimese loodusöbralikule mõtlemisele. Meie püüame seda teha läbi mitmekülgse tegevuse.

LOODUSRETK KIIKHOBU LASTEAIA ÕUEALAL

1. ALGUSPUNKT: Lastega (3-6 a) kohtutakse kase all kiviktaimla juures. Loetakse ette kiri Sammalhabemelt. Kirjas selgub, mida järgnevalt tegema hakatakse.

2. PUNKT: Peale kirja ettelugemist juhatab lapsed järgmisesse vaatluspunkti mõistatus: leidke puu, mis kasvatab siile.

- Lapsed liiguvad suure hobukastani alla.
- Kohtumine Sammalhabemega.

Puu õige nimetus on **hobukastan**. Mille järgi tunnevad lapsed ära kastanipuu? Mängitakse koos mängu «Vaata, tunne, räägi» («Päkapikurada», lk 49). Seejärel liigutakse koos Sammalhabeme ja liikumisõpetajaga edasi järgnevasse vaatluspunkti, mängides mängu «Jalutav sajalgne».

3. PUNKT: Sajajalgsed jalutavad Tembu-Vembu ja Krõlli väljakut eristavate kaskede juurde. **Kaskede vaatlus**. Jagatakse ülesanne: Iga laps korjab 5 kaselehte ja annab need õpetaja kätte.

4. PUNKT: Järgneb sik-sak kõnd kasepuude vahel ja jõutakse kivi juurde Sipsikute väljakul. Tutvustatakse suurte kivide ehk rändrahnude siia

paika jõudmise lugu. Mäng «Soe-külm» («Aiatuuliku askeldused», lk 24). **Pihlakapuu** tutvustamine lastele.

5. PUNKT: **noored puud vaher ja tamm** Naksitrallide väljakul. Puude ja nende viljade võrdlus. Kuidas on need puud lasteaia hoovile jõudnud (lõpupidudel istutatud puud).

6. PUNKT: Liigutakse edasi suure **lehise ja kuuse** juurde Pätude väljakul. Puude okaste ja käbide võrdlus. Liigutakse kaardil näidatud rada mööda järgmisesse vaatluspunkti.

7. PUNKT: **Männi** vaatlus ja võrdlemine eelnevalt vaadeldud okaspuudega (okkad ja käbid). Kokkuvõtte tegemine rajal nähtust.

LÕPETUSEKS: mäng «PUU ELU»

- laul puudest («Pili-pali pihlamari»)

Lapsed lähevad oma rühmadesse, õhtupoolikul on võimalik kleepida või meisterdada midagi kogutud looduslikust materjalist.

* Õuealal on võimalik vaadelda eraldi lehtpuid, okaspuid ning viljapuid (vt. õueala kaart ja tingmärgid) ning vastavalt laste vanusele muuta raja pikkust.

VEERETK KIIKHOBU LASTEAIA ÕUEALAL

ALGUSPUNKT: Lastega vanuses 3-4 aastat kohtutakse kase all kiviktaimla juures. Loetakse ette kiri Sammalhabemelt. Kirjas selgub, mida järgnevalt tegema hakatakse.

Lapsed liiguvad muruväljakule suure kastanipuu lähedal.

TARKUSETERADE KOGUMISE PUNKT:

- Kohtumine NAKSITRALLIDEGA. Räägitakse vee omadustest:
- Mis värvi on puhas joogivesi?
- Kas puhtal joogiveel on maitset (magus, soolane, hapu)?
- Kas kõik armastavad ainult magedat vett? (Paljud kalad ja veelinnud elavad ainult soolase veega meredes või ookeanis. Neile meeldib soolane vesi.) Nii ei soovi ka kõik lapsed juua ainult magedat, maitsestatud vett. Millega inimesed vett maitsestavad
- -kui suppi keedavad? (sool)
- -kui magustoitu teevad? (suhkur)
- Mille sees sõidavad laevad? (Vees, vesi kannab neid.)

Aga looduses on olemas üks vahva putukas, kes oskab liikuda veepinnal, ta lausa uisutab seal ringi nagu liuväljal, aga vesi jääs ei ole. See vahva uisutaja on vesivaksik.

LIIKUMISMÄNGUDE PUNKT:

- «Vesivaksiku uisusõit» (jäljendatakse uisutajaid)
- «Paadisõit» (aerutamise jäljendamine pinkidel istudes)
- «Leia oma saar» (suurte võimlemisrõngastega)
- «Kivide viskamine merre» (pallivisked)
- «Kõnnime üle purde» tasakaaluharjutus (puupinkide ületamine)
- «Kivilt kivile hüppamine» (asfaldile joonistatud märkidel ehk kividel liikumine «jõe» ületamiseks)
- Naksitrallid saavad lapsed oma rühma väljakutele, kus toimub puhta joogivee maitsemine (omadused – lõhnatu, maitsetu). Lisaks võib pakkuda erinevalt maitsestatud vett (kergelt soolane, hapu, magus) ja küsida, millise maitsega vesi kõige rohkem meeldis.

TERE KIIKHOBU LASTEAIJA VÄIKESED SÕBRAD!

KAS TE MÄLETATE, MILLAL ME VIIMATI KOHTUSIME?

SOOVISIME NII VÄGA TEIEGA JÄLLE KOKKU SAADA.

KAS TE TEATE, MIS ON MAA PEAL TÄHTSAIM ASI SELLEKS, ET SIIN ELADA SAAKS? VÕIB-OLLA LEIATE VASTUSE SELLEST MÕISTATUSEST:

MÕISTA-MÕISTA, MIS SEE ON?

-MIS MEIL PALJU JÕUDU ANNAB JA MIS SUURED LAEVAD KANNAB? (VESI)

SEDA TÄHTSAIMAT ASJA MAAILMAS KUTSUMEGI TEID AVASTAMA. TÄNA KUJUTLEME ENNAST SEIKLEMA PÕNEVATESSE PAIKADESSE JA AVASTAMA UUT JA HUVITAVAT MAAILMA. SELLEKS, ET TEILE SEE PÄEV MEELDE JÄÄKS, KUULAKE PALUN MINU SÕPRADE MUHVI JA KINGPOOLI JUTTU TÄHELEPANELIKULT JA TEHKE HOOLEGA KAASA.

TOREDAT MÄNGUHOMMIKUT SOOVIB SAMMALHABE
AGA NÜÜD – SEIKLEMA!

KESKKONNATEEMALINE PROJEKT «TUULISE ILMAGA ÕUES»

Selle ühiselt tehtud töö eesmärgiks oli muuta lapsi tähelepanelikumaks, kujundada hoolivamat suhtumist oma ümbrusesse, anda uudne kogemus kunstiõpetuse valdkonnas.

Töö käik:

Esimesele praktilisele tegevusele eelnesid mitu jalutuskäiku lasteaija ümbruses (märtsikuu lõpus oli lume alt sulanud välja suurel hulgal prahti), kus me vaatasime ümbrust ja arutasime, miks meie ümber on selline ebameeldiv pilt tekkinud.

Vaatlemisel jätsid lapsed meelde, mis maas vedeleb ja seejärel leidsime kunstiliseks tegevuseks vajalikud materjalid kodusest majapidamisest.

Teine praktiline tegevus. Kõik muudavad end puudeks, mis õõtsusid tuules. Puhusid ise tuult ja tegid tuule häält (head abimehed on mänguasjad nn tuuletorud, mida keerutades tekib tuule vihin).

3. Seejärel said lapsed ülesandeks välja nuputada, mis värvidega võiks kujutada tuult, valida välja sobivat tooni kriidid ja kujutada tuult paberil.

4. Õpetaja viskas põrandale prahi, mis pahatihti pääseb lendu just laste käest...

5. Seejärel tehti prahi suunas fööniga tuult ja puhuti ise kaasa. Tulemus: maas vedelev praht hakkas kiiresti edasi liikuma, kergemad materjalid hakkasid lendlema.

6. Järgnes väike mõtlemispaus. Mängima pandi CD- plaat (Vivaldi «Aastaajad» osa «Kevad»). Lastel paluti silmad sulgeda ja kujutada silme ette kaunis loodusmaastik öitsvate lilledega, siristavate lindudega... Aga siis tõusis tuul, mis hakkas laiali keerutama ei tea kust ilmunud prahti (kommi-, jäätise- ja küpsisepakendid, mahlapakid ja tühjaks joodud limonaadipudelid, kilekotid lõpetasid oma õhulennu takerdudes kõrgele puuokstesse, mille lähedal on kuldnokkade pesakast...). Praht jäi peale tuule vaibumist maha vedelema mitmeteks päevadeks ja ilus kevadine loodus on rämpsu täis. Kust see praht tuli?

Vastuseks leiti, et keegi viskas maha, oli hooletu; kodumaja juures on prügikastid kaua tühjendamata ja ajavad üle ääre; prahti ei tohi kunagi maha visata, see ei ole ilus!

7. Seejärel said lapsed ülesandeks põrandal vedelev praht aluspaberi külge kindlalt kinni liimida. Kasutasime liimipulka, PVA-liimi ning jonnakama prahi kinnitasime aluse külge teibiga.

Nii see töö meil valmis saigi. Tegevus tekitas palju eelust ja jäi lastele kauaks meelde. Tutvustasime oma töö tulemust ka laste vanematele.

ASKELDUSTE HOMMIK 1. JUUNIL 2005.

Kogunemine saalis 9.15

Lasteaia juhtkond, liikumisõpetaja ja Naksitrallid tervitasid lapsi Lastekaitse päeva puhul. Tehti teatavaks askelduste ajaline kava rühmade kaupa eri töötubades.

ASKELDUSED TÖÖTUBADES:

➤ PRÜGI SORTEERIMINE: Lastega tegeles Kingpool.

Suures pappkastis on kõike lasteaias leiduvat (mõned riideesemed kilekotis, jogurtitops, plastpudel, papptaldrik, kommipaberid, küpsisepakend, paberitükid, salvrätik, pooleldi söödud õun, apelsini- ja munakoored). Kingpool vestles lastega, miks on vajalik majapidamises tekkivad jäätmed sorteerida ja võimalusel õigesse kogumispunkti viia. Laste ülesanne: sorteerida kõik pappkastis leiduv eraldi, liigitades looduses lagunevaks ja mittelagunevaks ning materjalide kaupa. Lapsed saaid Kingpooli abiga teada, et vanad riided saab viia taaskasutuskeskusesse; muna- ja apelsinikoored ning õunasüda on pärit loodusest ning seega ka laguneb looduses, saades kunagi uuesti mullaks; plastpudelid saab viia kogumispunkti; plastist jogurtitops, küpsisepakend ja krõbisevad kommipaberid ei lagune kiirelt ja tuleb eraldi sorteerida; paber ja papp aga tuleb paigutada vanapaberi konteinerisse. (Õpetaja on kogunud enne informatsiooni Prügihundi kampaania infooldikust).

➤ LÖHNATUBA: lastega tegeles Muhv Muhvi juurde Lõhnatuppa minnes saaid lapsed nuusutada erinevaid köögis kasutatavaid maitseaineid (koriander, tüümian, basiilik, till ja parasjagu õitsevaid õisi (sirel, õunapuu, kastan). Muhv aitas lastel kinnisilmi tajuda taimede erinevaid lõhnu, mida laps harva tunda saab.

➤ LOODUSE APTEEK: lastega tegelesid Sammalhabe ja Murumamsel Looduse apteegis tuli lastel ära arvata, millised taimed on laual vaasides (kõrvenõges, kaseoks, teeleht, võilill). Kõik need taimed kasvavad ka lasteaia hoovil. Lapsed saaid teada, et ravimtaimi kasutatakse erinevate haigusnähtude puhul (kõrvenõgeses

vitamiine, sellest tehakse teed, alandab ka vanadel inimestel kõrget vererõhku; teeleht on looduslik haavaplaaster ja aitab kõha puhul teena juues; võililles palju vitamiine, lehti ja õisi võib salati hulka lisada, õitest saab kasulikku võilillemett valmistada, juurt kasutatakse teena; kase lehtedest saab teed, mis ajab liigse vee välja, hea juukseid loputada ja kaseviht on saunas alati vajalik abimees).

➤ SEIKLUS METSARAJAL: liikumisõpetaja (Vihma korral võib saalis läbi viia tegevused, kus matkitakse seiklemist metsarajal (takistusriba läbimine, ronimine, kõnd purdel, kiletunnelist läbi roomamine).

12.00 said kõik rühmad uuesti saalis kokku. Üritusest tehti kokkuvõte. Üllatusmoment: saali toodi jäätisekastid ja maiustati üheskoos jäätisesõpradest Naksitrallidega.

Keskkonnategevustest Tallinna Sikupilli Lasteaias

Marika Jurin, Taimi Oppar

Keskkonnateema õppekavas.

1. Miks on tarvis keskkonnaalast peatükki õppekavas.

Praeguses õppekavas on loetletud ära need teadmised, mida laps peaks lasteaias omandama ümbritsevast loodusest. Sellest, et laps tunneb taimi, loomi, teiste laste nimesid, ei piisa tänapäeva linnalapsele. Ainult teadmised ei kujunda lapse **suhtumist ja hoiakuid** ümbritsevasse. Need kujunevad lapse aktiivsel tegutsemisel, mille tulemusena saab õpetaja korrigeerida lapse käitumist.

Lapse kasvukeskkonna kolm valdkonda.

- Suhted eakaaslaste ja täiskasvanutega
- Suhted igapäevases tehiskeskkonnas
- Suhted ümbritseva loodusega

1.1 Probleemid sotsiaalsete suhete valdkonnas.

- Mõnede õpetajate vananenud kasvatusmeetodid. **1. komistuskivi – laste ja vanemate rahulolematus. 2. komistuskivi – õpetajate aktiivõppe ja avastusõppe meetodite vähene kasutamine.**
- Pere ainukese lapse suhted eakaaslaste ja täiskasvanutega. **Komistuskivi – lapse suhted eakaaslastega.**
- Vanemate tööga koormatus. **Komistuskivi – vanemad ei märka või ei pea vajalikuks lapse käitumist korrigeerida** (ühiskonnas kehtivate normidele kohaseks).

➤ Tarbimisele orienteeritud ühiskond ja sellega kaasnev. **Komistuskivi – mina tahan, laps on suunatud tarbimisele.**

1.2 Probleemid õue-alal ja elavasse loodusesse suhtumisel.

- Organiseeritud õppetegevuse läbiviimisel kasutatakse vähe õueala. Mängu iseloom on ajaga muutunud. Vähenenud on koosmängimise traditsioon. Vanad head õuemängud on asendunud uutega. **Komistuskivi – õpetajate vähesed kogemused ja loovus.**
- Sotsiaalse tellimuse puudumine. Komistuskivi – arvutimängude eelistamine looduses viibimisele.
- Varases eas vähene laste kõigi meelte rakendamine õppetegevuses ümbritseva keskkonna tundmaõppimisel.
- Lasteai lapse vähene huvi eluslooduse vastu. **Komistuskivi – orienteerumine teadmiste andmisele, mitte võimalusele lasta lapsel kogeda.**

KESKKONNATEEMA ÕPPEKAVAS.

Õppekava keskkonnateema põhieesmärgiks võiks olla: «**Ennast ja ümbritsevat keskkonda väärtustav laps**»

Kuidas seda saavutada? Lapses tuleb kujundada kaitsvat ja säästvat hoiakut ümbritseva elukeskkonna suhtes.

Õues õppimise vajadus ja võimalused

Miks on vaja lasteaia lapsel õues õppida?

- Et märgata elusorganisme enda ümber (taimed, loomad)
- Anda kogemusi looduses käitumiseks.
- Organisatsiooniliselt ei nõua lisakulutusi.
- Ealiselt soodne aeg.
- Toob tegevustesse vaheldust.
- Lapsed on õuetegevustes füüsiliselt aktiivsed.

Mõned näited, mida võiks laps õuetegevustes õppida ja kogeda.

1. Laps kogeb, et taimede kasvuks on vaja mulda, vett.
2. Laps kogeb, et muld on koduks paljudele mullaelanikele.
3. Teab, et mulda tuleb hoida.

4. Laps teab, mis «määrib» reostab mulda.
5. Teab, kus on looduses vett.
6. Teab ja kogeb, et vesi on koduks paljudele veelanikele.
7. Teab, mis «määrib» (reostab) vett.
8. Teab, et vett ei tohi solkida, reostada.
9. Jne.

1. Keskkonnavalase õppetegevuse planeerimine Tallinna Sikupilli Lasteaias

PÕHIEESMÄRK

1. Toetada lapse arengut ümbritseva maailma mõistmisel ja tervikliku maailmatunnetuse kujundamisel.
 - Inimese ja looduse vahelised seosed, vastastikune austus, säästlik tarbimine.
 - Kodukoha loodusega tutvumine laste kõiki meeli kasutades ja arendades.

2. Õpetajate loodusteemalised süvendatud tööd

Laste vanus	Õpetaja nimi	Teemad, tegevused
3a lapsed		Koos lastega rühmaruumi kaunistamine looduslike materjalidega erinevateks tähtpäevadeks.
4a lapsed		Elava looma tutvustamine: kass, koer, kalad. Laste õuetegevus 1x nädalas koos keskkonnamängude rakendamiseks. Looduslike materjalide kasutamine tegevustes (taimed, samblad, samblikud, seemned, marjad). Rohelise sibula, tilli, redise kasvatamine.
5a lapsed		Sõnalis-muusikaline etendus «Loomade, lindude talv»
5a lapsed		«Aiatuuliku askelduste» ja «Päkapikuraja mängude» kasutamine. Õppekäikudel anda lastele kogemusi käitumiseks looduses: jääda rahulikuks ja vaikseks lindude ja teiste loomade läheduses, hoida ja kaitsta sipelgaid, mesilasi ja teisi putukaid.
6a lapsed		Puhta vee tähtsus taimedele ja loomadele. Puhas õhk ja selle vajalikkus. Mis reostab õhku? Mis on maa? Tutvumine liiva, mulla, savi, paekivi ja kruusaga, katsed nendega.
6a lapsed		Aiatuuliku ja Päkapikuraja askelduste mängimine õues
Pererühm		Aiatuuliku ja Päkapikuraja askelduste mängimine

3. Õpetajate loodusteemalised lahtised tunnid

Lahtised tunnid toimuvad lasteaia lahtiste uste päeval aprillis.

Rühm	Õpetaja nimi	Tunni teema
3a lapsed		Komplekstegevus õues

4a lapsed		Päkapikuraja mängud õues
5a lapsed		Loomade, lindude talv. 4-5 mängu
6a lapsed		Päkapikuraja mängud õues

4. «AIATUULIK» keskkonnaalane koostöö ja koolitus

(haarab endas personali, uusi projektiga liitunud lasteaedu ja lapsevanemaid)

Tegevus	Kes teeb?	Millal?
5a. laste keskkonna-alase küsitluse läbiviimine	Juhat.asetäitja	august
Aiatuuliku konverentsi ettevalmistamine ja läbiviimine	Keskkonna töögrupp	27.-28. september
5a. laste keskkonna-alase küsitluse läbiviimise juhendamine Siisikese, Kivimurru ja Asunduse lasteaias	Juhat.asetäitja	9. okt.
Lasteaia keskkonnaloosungi valimine	Kogu personal	9. okt.
Osavõtt laste keskkonnaalaste tööde konkursist	Kogu personal	oktoober
Uute keskkonnamängude väljatöötamine	Õpetajad	jaanuar
Arengukava seminari läbiviimine Kivimurru, Siisikese ja Asunduse lasteaiale	Arengukava grupp	nov. I pool
Arengukava seminari läbiviimine Kivimurru, Siisikese ja Asunduse lasteaiale	Õppekava grupp	nov. II pool
Seminar ideede saamiseks õppevahendite koostamisel	Õpetaja	veebr. märts
Õpetajatele ja lastevanematele keskkonnateadlikkuse uuring	Keskkonna töögrupp	aprill
«AIATUULIKU» lõppkonverents	Keskkonna töögrupp	17.-18. mai
Keskkonnaalase info pidev edastamine personalile ja lastevanematele	Projektigrupp	Läbi erinevate infokanalite

5. NÄITUSED

1. Sügiskompositsioonid, sügisannid, midagi huvitavat loodusest. Koos vanematega	Sept. lõpus	Kõik rühmad. Lapsevanemad ja õpetajad.
2. Aiatuuliku raames keskkonnaalaste loovtööde konkurss «Loomad sügisel»	Sept. Okt.	Kõik rühmad. Lapsevanemad ja õpetajad.
3. Jõulumeeleolu loomine rühmades ja maja üldkasutatavates ruumides.	Dets.	Kogu personal
4. Munapühade «Pesnäitus»	Apr.	Igast rühmast vähemalt üks pesa. Rühma õpetajad.
5. Laste loovtööde näitus maja üldruumides – alaline	Uuendamine 2x aastas	Rühmade õpetajad.

6. SEINALEHT «AIATUULIK»

Lasteaias ilmub möödunud õppeaastast keskkonna seinaleht, millel on kaks eesmärki.

1. Keskkonnainfo edastamine vanematele ja personalile
2. Tagasiside tehtust – ülevaade piltides koos selgitustega.

7. MAJA KESKKONNATEEMALISED ÜHISÜRITUSED.

Aeg	Üritus	Läbiviija
september	Väljasõit looduskaunisse kohta	Õpetaja nimi
oktoober	Laste sügispeod teemal «Mida sügis meile tõi?» koos lastevanematega	Õpetaja nimi
november	Luulehommik: metsa ja sügisteemalised luuletused.	Õpetaja nimi
detsember	Jõulukaunistuste meisterdamine looduslikust materjalist	Õpetaja nimi
jaanuar	Jõulukuuse põletamine	Õpetaja nimi
veebruar	Küünlapäeva tähistamine «lapi küünla» põletamisega õues	Õpetaja nimi
mai	Väljasõit looduskaunisse kohta või loomaaeda	Õpetaja nimi
juuni	Kiigepidu koos piknikuga lasteaias õuealal	Õpetaja nimi

LASTEVANEMATE KAASAMINE.

Aeg	Tegevus	Läbiviija
september	Vanemate teadvustamine Tallinna Sikupilli Lasteaia osavõtust «Aiatuuliku» keskkonnaprojektist lastevanemate koosolekul	Rühmade õpetajad.
oktoober, november	Vanemate kaasamine näituse «Loomad sügisel» eksponaatide valmistamisel.	Rühmade õpetajad.
aprill	Lastevanemate keskkonnatedlikkuse uuring	Õpetajad
aprill	Õueala korrastamise talgud: personal, lapsed ja lapsevanemad	Kogu personal

Keskkonnategevustest Kadrioru Lasteaias

Larissa Kotšatova

Meie lasteaia on alati suurt tähelepanu pööranud lastele ümbritseva keskkonna tutvustamisele: igapäevased ekskursioonid parki, mere äärde, vanalinna, Laululavale, erinevate kultuuri- ja arhitektuurimälestusmärkide juurde; lähedalasuvate muuseumide külastamine jne. Õpetajad on ikka valinud oma linnas läbiviidavate avatud tundide teemaks ümbritseva keskkonnaga seonduva. Paljuski on sellele tööle kaasa aidanud meie lasteaia väga õnnestunud asukoht.

Võttes osa Hollandi – Eesti projektis «Aiatuulik», vaatlesime me seda küsimust ka teisest seisukohast – kuidas kujundada kogu kollektiivi säästvat suhtumist ümbritsevasse keskkonda. Selleks, et aru saada, kus me asume ja kuhu peaksime edasi liikuma, otsustasime analüüsida oma tegevuskeskkonda.

1. LASTEAIA HOONE SEISUKORD

- Katus, aknad, kasutatud viimistlusmaterjalid, mööbel
- Ressursside – elektri, vee, gaasi – kokkuhoid
- Kõõgiinventari valik – kaasaegsus ja kokkuhoid
- Toodete valik – suur pakend, kohalik toode, vähem toidulisandeid
- Pesemisvahendid – kontsentraadid
- Ventilatsioon – tuulutamine, ruumide temperatuuriregulaatorid
- Prügi – sorteerimine
- Spetsriietus – kasutatavad materjalid
- Toataimed – ei kogu tolmu, ei ole mürgised
- Materjalide valik näitliku tegevuse jaoks
- Maja, rühmaruumi esteetilisus

2. JALUTAMISPIIRKOND

- Loodusliku keskkonna maksimaalne säilitamine
- Looduslike materjalide kasutamine korrastustöödel
- Öueala haljastamine
- Lindude ja loomade täiendav söötmine
- Puhtad liivakastid
- Puude ja põõsaste lõikamine

3. ÕPPE-KASVATUSTÖÖ

- Materjalide ja vahendite ökonoomne kasutamine
- Materjalide taaskasutamine
- Lastevahelised suhted, sõbralik keskkond
- Elektri ja vee kokkuhoid laste poolt
- Õpetava ja arendava keskkonna loomine
- Laste aja organiseerimine

4. TÖÖKESKKOND

- Töökeskkonna hindamine
- Personali tegevuse hindamine
- Keskkonna säästmise õpetamine personalile
- Vastutuse jagamine
- Juhataja huvitatus ja tugi
- Ohutusnõuded (tuleohutus, füüsiline ohutus, liikluseeskirjad)
- Kollektiivi mõttekaasus, oskus töötada meeskonnas
- Inimestevahelised suhted
- Töötajate välimuse esteetilisus

5. LASTEAEDA ÜMBRITSEV KESKKOND

- Koostöö linnastruktuuridega: ettepanekud maa-ala valgustamise kohta, ohutuse kohta
- Lasteaia territooriumi külastamise piiramine kutsumata külaliste, kodutute koerte ja kasside poolt

Lasteaia arengukavasse lülitati eesmärgid, mis soodustaksid tööd ümbritseva keskkonnaga:

- personali väljaõpetamine
- personali töötingimuste ja laste õppekasvatustöö keskkonna
- õppematerjalide väljatöötamine
- partnerite kaasamine (linnastruktuurid, lapsevanemad, linna lasteaia ja koolid).

2004/2005 õppeaastal valisid meie õpetajad enesetäienduse aastateemadeks ümbritsevat keskkonda puudutavad teemad:

- Lastes eluta looduse iseärasustest ettekujutuste loomine: järsakud, kivid,

- kasulikud maavarad ja nende tähtsus inimestele
- Ümbritseva keskkonna kaitse
 - 2–4-aastaste laste tunnetusliku tegevuse arendamine
 - Puud meie ümber

Iga teema kohta on õpetajad koostanud oma teemale vastava isikliku arenguplaani, mis sisaldab endas nii vajaliku kirjanduse uurimist, (õppe)vahendite valmistamist, lastevanemate kaasamist kui ka lahtise tunni korraldamist või mõne muu laste tegevuse näitamist oma kolleegidele.

Näide

Töötapid aasta teema «Ettekujutuste loomine eluta looduse iseärasustest: järsakud, kivid, kasulikud maavarad ja nende tähtsus inimestele» kohta.

Õpetaja: Tatjana Homenko

Tegevuse liik	Kuupäev	Märkused
1. Erialase ja metoodilise kirjanduse valimine	September	
2. Ülevaatliku vestluse plaani koostamine Tallinna linna asukoha kohta, rõhuasetusega neil materjalidel, mida kasutati vanasti tornide ja hoonete ehitamisel	Oktoober	
3. Vaadeldavate objektide kohta illustratsioonide valimine, albumi koostamine	Oktoober November	
4. Eesti geoloogilise kaardi maketi valmistamine (kasulikud maavarad)	November	
5. Kivimite asukoha läbilõike maketi koostamine	November	
6. Kasulike maavarade tabeli koostamine	Detsember	
7. Viktoriini «Millest see on tehtud?» ettevalmistamine (koostamine) ja läbiviimine	Detsember	
8. Kaevandatavate mineraalide kolleksiooni vaatlemine	Jaanuar	
9. Didaktiliste mängude valik ja koostamine: «Neljas on liigne» «Maa, vesi, tuli, õhk» «Tunne ära kirjelduste järgi»	Veebruar	
10. Katsete organiseerimine ja läbiviimine	Märts	
11. Loodusteaduslike ekskursioonide plaanide-konspektide koostamine: ➤ Lasnamäe klint ➤ Hundikuristik – kivimite paljastumine ➤ Keila-Joa juga ➤ Jägala juga ➤ Loodusmuuseum ➤ Mererand	Märts Aprill Mai Juuni	
12. Lahtine tund «Ekskursioon Hundikuristikku»	Aprill	
13. Laste ja vanemate küsitlus teema kohta	Juuni	

Keskkonnategevustest Tallinna Paekaare Lasteaias

Keskkonnategevusteks on meil planeeritud palju üritusi arvestades laste vanust, aastaaegu, võimalusi. **Matkad:**

- Matkad – Glehni loss ja park pinnavormid, samblikud, erinevad puud jne
- Sillaotsa talu – leivategu vanasti
- «Leibur» – leivategu tänapäeval
- Allika talu – koprad ja mutid
- Saue mõis – hobused ja ponid
- Jänedal Kanarbiku talu – taluelu, koduloomad, puuskulptuurid
- Matkad eri aastaagadel loodusesse
- Lasteaia päkapikuraja täiustamine

Katsed talvel :

- Lumi
- Vesi
- Jää

Luubid :

- Maapinna uurimine
- Putukate uurimine
- Taimed looduses
- Taimed toas
- Herbaarium
- Nahk – mina ise

Aastaring looduses:

- Taevas
- Puud
- Lilled
- Maapind
- Loomad
- Linnud, linnumaja, toitmine
- Jäljed lumel
- Vee kolm olekut jne.

Näitused:

- Jääkmaterjalidest – tüütu kilekott koos lastevanematega
- Loomad looduslikust materjalist
- Huvitavaid ja naljakaid puu – ja juurvilju
- Kõige suurem, kõige väiksem puu – ja köögivili
- Kompositsioonid looduslikust materjalist
- Tervislik toitumine – salati nädal
- Ravimtaimed – kosutav jook loodusest

Koostöö linnaosavalitsusega

Koostöös linnaosa haljastusspetsialistiga on valminud lasteaia haljastuse ideekavand.

Keskkonnategevustest Tallinna Järveotsa Lasteaias

Natalia Kortšak

2003. aastal saime me kutse osaleda rahvusvahelises projektis «Aiatuulik». Pedagoogilise nõukogu koosolekul tutvustas juhataja T. M. Jarošinskaja meile selle projekti eesmärgid ja ülesandeid. Võeti vastu otsus selles projektis osalemise kohta. Samal pedagoogilise nõukogu koosolekul valiti ka üheksast inimesest koosnev töögrupp, kuhu peale õpetajate kuulusid veel juhataja asetäitja majanduse alal ja medõde. Ülesannete lahendamiseks töötasime välja järgmised tegevusetapid.

I. Diagnostilis-organisatsiooniline etapp:

- Sotsiaalsete probleemide väljaselgitamine ning kavandatava arendustöö prioriteetsete eesmärkide ja ülesannete määramine.

II. Korrektsioonilis-arenduslik etapp:

- Arendavate programmide, tehnoloogiate ja meetodikate valik ning nende kohandamine individuaalsete ja ealiste iseärasustega.
- Individuaalne ja grupitöö pedagoogilise personaliga.

- Individuaalne ja grupitöö isiksuse arendamisel.

III. Ekspertiisi ja hinnangu andmise etapp:

- Hinnang metoodikate ja programmide kasutamise.
- Lastevanemate hinnang pedagoogide poolt tehtud tööle.

IV. Informatsioonilis-metoodiline etapp:

- Konsultatsioonide ja loominguiliste seminaride korraldamine pedagoogidele ja lastevanematele.
- Informatsioonilis-konsultatiivse abi organiseerimine.

Töögrupp koostas plaani, mille järgi tuli hakata tegutsema, et hinnata lasteaias antud probleemi raames juba tehtava töö taset, personali, laste ja lastevanemate teadmisi, leida sellealase tegevuse nõrgad ja tugevad küljed ja neilt positsioonidelt lähtuvalt planeerida ning organiseerida sellealast tööd tulevikus.

Töögrupp jaotati kaheks komisjoniks. Üks komisjon tegeles õppeprogrammi analüüsiga, teine uuris laste, lastevanemate ja personali teadmisi probleemi «Inimene ja ümbritsev maailm» vallas.

Diagnostilis-organisatsioonilise etapi käigus viidi läbi järgmised uuringud:

- Lastevanemate ja õpetajate suhtumine keskkonnakasvatuse läbiviimisesse lasteaias.
- Analüüs laste teadmistest ümbritseva maailma ja looduse kohta.
- Hinnang töötajate ja laste kollektiivis valitsevale sotsiaal-psühholoogilisele kliimale, selle analüüs.
- Pedagoogilise suhtlemise analüüs.
- Lasteaia tegevuskeskkonna analüüs ja hinnang.
- Lasteaia õppekava analüüs.

Ettevalmistav töö toimus ajavahemikus 2003. aasta maist kuni novembrini.

Töötati välja ankeet lastele, mis sisaldas küsimusi, mille alusel sai välja selgitada, mida laps teab inimese ja looduse, inimese ja ümbritseva

sotsiaalse keskkonna vastastikustest mõjudest, kuidas inimene üldse, ja küsitletav laps eriti, saab mõjutada ümbritsevat keskkonda.

Lastevanemate jaoks koostati kaks ankeeti: ühes ankeedis küsiti neilt, kas lasteaias peab olema sisse viidud keskkonnakasvatus, teises – millist mõju avaldab koolieelne lasteasutus ümbritsevale keskkonnale (ankeedid on lisatud).

Õpetajate ankeedid sisaldasid mõningaid küsimusi, mis esitati ka lastevanematele. Vajadus kasutada ühesuguseid küsimusi on tingitud sellest, et sellisel juhul võib võrrelda omavahel kõigi nende täiskasvanute teadmisi, vaatepunkte ja elulisi seisukohti, kes osalevad laste kasvatamises.

Kollektiivi töötajate omavaheliste suhete analüüs viidi läbi lastekollektiivis tehtavate uuringute eesmärkidele vastavate ankeetide alusel – kasutades selleks Rene Gille, John Moreno teste Repina variandis (*Репина Т.А. Отношения между сверстниками в группе детского сада. – Педагогика: Москва, 1978*).

Lastevanemate ja õpetajate vaheliste suhete analüüs ja hinnangu andmine toimus J. Arnautova poolt õpetajate jaoks välja töötatud testi abil (Аранутова Е. Педагог и семья. – Издательский дом «Карпуз»: Москва, 2001).

Lastevanemaid paluti, et nad kirjutaksid essee teemal «Milline on meie lasteaed ja õpetajad».

Õpetajate ja lastevanemate vastuste analüüs ankeediküsimustele keskkonnakasvatuse olulisusest lasteaias näitas, et enamus lastevanemaid ja kõik õpetajad peavad sellealast tööd väga tähtsaks.

Enamus vanemaid saab informatsiooni keskkonnaprobleemide kohta telesaadetest (41 inimest), ainult kolm lapsevanemat on sellest probleemist tõsiselt huvitatud, kuna peale ajalehtede, ajakirjade ja televisiooni kasutavad informatsiooni saamiseks ka spetsiaalset kirjandust. Kuid enamus lapsevanemaid ei sooviks osaleda lasteaia keskkonnakasvatustöös, ainult viiendik neist vastas sellele küsimusele jaatavalt.

Enamus lapsevanemaid vastas, et lapsed räägivad kodus vajadusest säilitada ümbritseva maailma puhtus, mis annab tunnistust sellest, et õpetajate töö keskkonnakasvatuse osas on tulemuslik ning lapsed jutustavad oma muljetest ja teadmistest.

Lapsevanemad kasutavad laste keskkonnakasvatusel põhiliselt passiivseid meetodeid, peamiselt televisiooni ja jalutuskäike. Lastele praktiliselt ei loeta teatmekirjandust, väga vähe korraldatakse ekskursioone loodusesse, piirdudes vaid jalutuskäikudega lähemasse ümbrusesse.

Need lapsevanemad, kes osalevad lasteaiarühma töös, koosolekutel ja üritustel, teavad, et lasteaed osaleb rahvusvahelises keskkonnaprojektis. Mõned vanemad ei tunne ise kuigi hästi looduses käitumise reegleid, eriti ohutu liiklemise reegleid.

Tuleb märkida, et rühmades on vähe näitlikku informatsiooni selles projektis osalemise kohta.

Anketeerimine näitas, et õpetajatel on keskkonnakasvatuse alal head teadmised, nad püüavad kasutada mitmekesiseid meetodeid ja võtteid, kuid neil on vajadus saada informatsiooni uutest lähenemistest kasvatuses ja laste õpetamises sõbralikult loodusesse suhtuma.

Laste küsitluse analüüs näitas, et nende teadmised vastavad eale ja õppekava nõudmistele.

Lapsevanemate essee analüüs näitas, et nad ei andnud õpetajaga suhtlemise kohta üksikasjalist hinnangut, vaid jutustasid üldisest muljest. Nende jaoks on tähtis lapse üldine emotsionaalne seisund ja tema suhtumine lasteaeda üldiselt. Peaaegu kõik lapsevanemad märkisid, laps läheb lasteaeda meelsasti.

Küsimusele, millistena te näete oma õpetajaid, vastas enamik lapsevanemaid – heade professionaalidena, naistena, kellele ma usaldan oma lapse.

Õpetajate poolt täidetud testiülesande analüüs näitas, et neil on mitteküllaldased teadmised pedagoogilise suhtluse organiseerimise osas. Nad vaatlevad lapsevanemaid tihti mitte kui partnereid lapse kasvatamisel, vaid kui inimesi, keda samuti

peab õpetama. Kuid kollektiivis on nii kõrge dialoogivõimega pedagoogid, st õpetajad, kes on võimelised rääkima ja kuulama, kui ka keskmise võimega, kes peavad analüüsima oma suhtlemist lapsevanematega ja vastavalt sellele prioriteete muutma.

Emotsionaalse kliima analüüs on positiivne nii laste kollektiivis kui ka töötajate kollektiivis.

Tegevuskeskkonna analüüs näitas, et kõik tööks vajalikud vahendid, mänguasjad ja inventar on põhiliselt olemas. Kuid rohkem on vaja vahendeid katsete ja eksperimentide läbiviimiseks. Lasteaia õu on hästi varustatud. Kuid märgiti siiski ära, et oleks soovitav, kui lasteaia maa-alal oleks rohkem spordivarustust, ka tuleks mõned ehitised korda teha. Maa-ala on küllaltki hästi haljastatud, kuid puudub õpperada.

Lasteaia õppekava ja arengukava analüüs näitas, et praktiliselt kõik töös oleva teema kasvatus- ja õppetöölased aspektid on küllaltki põhjalikult kajastatud.

Arengukavas on prioriteetideks järgmised valdkonnad:

1. Tervisekaitse: füüsiline areng, karastamine, tervete eluviiside õpetamine.
2. Toitumise kvaliteedi parandamine/parendamine.

Lasteaia **õppekavas** on olemas järgmised osad/teemad, mis vastavad vaadeldavale probleemile:

1. Tutvumine ümbritsevaga.
2. Tutvumine loodusega.
3. Tervete eluviiside õpetamine.

Kõige nõrgemalt oli õppekavas kajastatud töö laste majandusalaste teadmiste kujundamisel.

Seega, ettevalmistava töö tulemusel selgitati välja õppe-kasvatustöö hetketase, samuti ka need kitsaskohad, millele tuleks osutada erilist tähelepanu töö planeerimisel ja organiseerimisel.

Korrektsoonilis-arenduslikul etapil vaadeldi analüüsi tulemusi alguses töögrupi koosolekul, kirjutati töö perspektiivplaani projekt. Seejärel

arutati neid küsimusi koosolekul ja õppenõukogus. Kõikide töötajate ühiskoosolekul arutati teemasid, mis puudutasid kogu kollektiivi, sest töö edukus võib sõltuda sellest, kuidas mõistab probleemi olemust kogu kollektiiv, mitte ainult õpetajad. Need küsimused puudutasid varustuse säilivust, suhtlemist lapsevanemate ja kaastöötajatega, toitlustamise organiseerimist, osalemist tegevuskeskkonna loomisel. Kuigi toitlustamine lasteaias oli lapsevanemate poolt heaks tunnistatud, tegid kokad ettepaneku anda lastele rohkem vitamiine ja selgitada välja, millised toidud neile rohkem maitsevad ning uurida lapsevanemate arvamust toitlustamise kohta. Pedagoogilise nõukogu koosolekul arutati perspektiivplaani, viidi sisse muudatused ja täpsustused.

Prioriteetseteks valdkondadeks tunnistati:

1. Keskkonnakasvatus, sh kultuur, sotsiaalne keskkond, haridus.
2. Tervise tugevdamine ja tervete eluviiside õpetamine.
3. Toitumise kvaliteedi parandamine.
4. Majandusalaste teadmiste kujundamine kui osa ümbritsevaga tutvumise teemal tehtavast tööst.
5. Koostöö lastevanematega.

Need suunad leidsid kajastuse projektis «Aiatuulik», mis võeti vastu pedagoogilise nõukogu koosolekul 2003. aasta septembris ja mille täitmine oli kavandatud kahe aasta peale. Projekt oli vajalik selleks, et antud probleemiga seotud töö organiseerimine kulgeks plaanipäraselt, eesmärgistatult ja tulemuslikult.

Uuringute ja analüüsi tulemusel viidi õppekavasse ja arengukavasse sisse muudatused

Töötati välja ürituste süsteem personali õpetamiseks, lastevanematele seminaride ja konsultatsioonide korraldamiseks, avatud õppe korraldamiseks jne. Planeeriti valik arendavaid programme, tehnoloogiaid, meetodikaid, nende adapteerimine individuaalsetele ja ealistele eripäradele. Õpetajad koostasid meetodilise materjali, moodustasid/kujundasid spetsiaalse arendava keskkonna.

Õppekava täiendati laste majandusalaste teadmiste kujundamise ülesannetega. Näiteks, «Tutvumine ümbritseva maailmaga», täiendati olemasolevaid teemasid uue sisuga:

- «Mina ja minu perekond» – perekonna eelarve, millest see koosneb, millised kulud on kindlasti ette nähtud, kuidas kujuneb perekonnas raha jaotamise plaan jne. Kuidas saab laps osaleda perekonna eelarve koostamises.
- «Inimeste töö» – palk tehtud töö eest.
- «Teised maad» – teiste maade raha, kuidas need rahatähed välja näevad, mille poolest nad erinevad Eesti kroonist.

Täiendatud on ka õppekava teisi osi, neid, kus teemasid sai siduda majandusalase kasvatusesega.

Arengukava valdkonda «Töö lapsevanematega» viidi sisse järgmised üritused:

- Teoreetiline seminar lapsevanematele «Teie lapse tervis».
- Köögi- ja puuviljadest valmistatud toitude degusteerimine.
- Laste ja lapsevanemate arvamustega arvestamine menüü koostamisel.
- Lastevanemate osalemine lasteaia territooriumi korrastamisel.
- «Esimese ostu» pidu koos vanematega, müügil oma käega tehtud tooted. Nüüd muutub see pidu kõikide ettevalmistusrühmade jaoks traditsiooniks.
- Lastevanemate osalemine matkade ja tervispäevade organiseerimisel ja läbiviimisel.
- Näitliku informatsiooni kujundamine loodusesse säästva suhtumise kasvatamise teemadel.

Arengukavas leidis kajastamist töö laste tervise tugevdamise osas: sisse on viidud karastavad ja tugevdavad protseduurid nõrgenenud lastele. Selle tööga tegeleb spetsiaalselt määratud meditsiinilisest personalist ja treeneritest koosnev spetsialistide grupp.

Kuna selgusid mõningased probleemid pedagoogilise suhtluse organiseerimisel, siis koostati ja realiseeriti spetsiaalne projekt, mille käigus korraldas psühholoog nii lapsevanematele kui ka õpetajatele teoreetilise ja praktilise koolituse.

Toimus ka pedagoogilise nõukogu koosolek, kus arutati küsimusi lapsevanemate ja lastega suhtluse organiseerimise teemal.

Vanemõpetaja Svetlana Tšigrinova töötas välja «Ümbritseva keskkonna vaatluste päeviku», milles leidsid kajastamist Eesti loodusliku ja sotsiaalse keskkonna iseärasused.

Loodi õpperada lähimas looduslikus keskkonnas, kuna sellise raja kujundamine lasteaia maa-alal nõuab olulisi rahalisi kulutusi.

Majandusliku tegevuse osas on ülesanneteks lasteaia territooriumi varustamine uute seadmetega ja vana varustuse remontimine, lasteaia ruumide ja köögi remontimine, valgustuse

vahetamine, teaduskeskuste varustamiseks vajalike vahendite muretsemine jne.

Lasteaia uus arengukava koostati nende uuringute tulemusi arvestades, mis viidi läbi töö raames teemal «Laps ja ümbritsev maailm». Jätkub uute meetodite ja võtete otsimine, rikastub arenev keskkond ja me oleme jõudnud kaks aastat kestnud töö eksperthindamise staadiumisse.

Ekspertiisi ja hinnangu andmise etapil seisab meil ees laste teadmiste ja oskuste/vilumuste hindamine; selle kindlakstegemine, mis on muutunud lastevanemate ettekujutustes ning kuidas on muutunud õpetajate ja kogu personali töö. Kuid juba nüüd, ilma igasuguse spetsiaalse uuringuta, on näha olulised muutused õpetajate ja personali töös.

NÄIDISKÜSIMUSED

Tallinna Järveotsa Lasteaed

Austatud õpetaja, küsimused on mõeldud vestluseks 4–7 aastaste lastega programmi «Laps ja ümbritsev maailm» raames.

Vestlus on konstateeriva iseloomuga, st selle eesmärgiks on välja selgitada, mida lapsed teavad ja mida nad ei tea. See on vajalik Teie töö planeerimiseks teemal «Ohutuse alused».

Küsitluse vastuseid parandada pole tarvis, kuna on vaja objektiivseid andmeid. Laste vastused on soovitatav kirja panna, seepärast teen ettepaneku küsitluse juures rakendada ka õpetajate abisid.

1. Laps kodus

- 1) Kas lastel on keelatud kasutada mingeid esemeid? Miks?
- 2) Kas teie teate, kuidas peab kasutama kääre, nuga, haamrit, elektri- või gaasipliiti jne?
- 3) Mille poolest on ohtlik tuli, kuum vesi?
- 4) Kas avatud aknast võib välja vaadata, tõusta jalgadega aknalauale, mängida (avatud) rõdul?
- 5) Kas sina tead hädaabi/päästeteenistuse telefoninumbrit?
- 6) Kas sellele numbrile võib ilma põhjuseta helistada? Miks?
- 7) Kas sina oskad vajadusel telefonil helistada päästeteenistusse ja seletada, mis juhtus?

2. Laps ja teised inimesed

- 1) Mida sa teed, kui võõras inimene teeb sulle ettepaneku autoga sõita, vaadata midagi huvitavat?
- 2) Kas võõrastele inimestele võib ukse avada?
- 3) (Näidata pilte, millel on kujutatud naeratavat inimest ja tusane inimest.) Milline inimene lastele rohkem meeldib. Miks?
- 4) Kas välimuse järgi on võimalik määrata, kas sinuga räägib hea või halb inimene?
- 5) Mida sa teed, kui järsku avastad, et oled poes või tänaval ära eksinud?

3. Lapse tervis

- 1) Miks inimesed jäävad haigeks?
- 2) Mida tuleb teha, et mitte haigeks jääda?

4. Laps ja loodus

- 1) Milliseid loomi te peate ohtlikeks?
- 2) Kas looma käitumine sõltub inimese käitumisest?
- 3) Vaadelda pilte, millel on mürgised taimed ja seened, selgitada välja, kas lapsed suudavad neid ära tunda, eristada.

5. Laps tänaval

- 1) Liikluseeskirjade teemal viia läbi üks küsitluse tüüpi tegevus/tund.

AITÄH!

Juhataja asetäitja õppetöö alal
Lasteaed «Järveotsa»

Ankeet

«Mida te teate keskkonnast ja keskkonnakasvatusest»

Tallinna Järveotsa Lasteaed, uuringu algus

Austatud lastevanemad!

Ümbritseva keskkonna kaitsmise vajadus ei tekita mitte kelleski kahtlusi. Jätkates tööd laste keskkonnakasvatamisel, tahaksime teada teie arvamust.

1. Kas te olete nõus, et laste keskkonnateadlikkuse kujundamine peaks algama juba lasteaias?

Jah ei ei tea

2. Kas Teid huvitab keskkonnaküsimused?

Jah ei

3. Kust te saate informatsiooni keskkonna-probleemide kohta?

- Erialane kirjandus
- Ajalehed
- Ajakirjad
- Televisioon
- Raadio
- Tegelen ise erialaselt selle probleemiga

4. Kas te teate, et teie lapsed saavad lasteaias keskkonnateadmisi?

Jah ei

5. Kas Teie isiklikult võiksite osaleda lasteaia töös keskkonnakasvatuse küsimustes?

Jah ei

6. Kas laps räägib kodus puhtuse säilitamise vajadusest meid ümbritsevas maailmas?

Jah ei mõnikord

7. Kas Teie ise annate oma lastele teadmisi ümbritseva keskkonna kaitsmise vajadusest?

Jah ei mõnikord

8. Kui Te annate selliseid teadmisi, siis milliseid võtteid/vahendeid kasutate?

- Ilukirjanduse lugemine
- Populaarteadusliku kirjanduse lugemine
- Telesaadete vaatamine
- Jalutuskäigud
- Ekskursioonid
- Isiklik eeskuju
- Ühine tegevus

9. Kui Te käite looduses puhkamas, siis mida teete kogunenud prüügiga?

- Jätan kõik sinna, kus prügi tekkis
- Kogun prügi ühte kohta kokku
- Põletan ära
- Kaevan kusagil läheduses maasse
- Võtan prügi kaasa ja panen prügi-konteinerisse

10. Mida Te teete, kui Teie laps toob koju koera-või kassipoja?

- Jätate endale
- Ütlete lapsele, et ta «viiks sinna tagasi, kust võttis»
- Jätate endale, aga kui laps magama jääb, viskate looma välja
- Helistate loomade varjupaika, et loom sinna toimetada

11. Kas Teie teate, et lasteaed osaleb rahvusvahelises keskkonnaprojektis?

Jah ei

12. Mitu korda Te olete sel aastal käinud lastevanemate koosolekul ...

- Rühma koosolekul
- Üldkoosolekul
- Teistel lastevanemate jaoks korraldatud üritustel?

AITÄH!

Juhataja asetäitja õppe-kasvatustöö alal

Austatud kolleegid ja lastevanemad!

Projekti «Aiatsuulik» raames on vaja välja selgitada, millist mõju avaldab koolieelne lasteasutus ümbritsevale keskkonnale ja millised tegevused aitavad seda mõju vähendada (ohutuks muuta). Seoses sellega palun Teid vastata alljärgnevatele küsimustele.

1. Kas koolieelse lasteasutuse tegevus mõjub ümbritsevale keskkonnale halvasti?

- 1) Oluliselt
- 2) Mitte eriti
- 3) Ei mõju halvasti
- 4) Ei oska öelda
- 5) Sellel on ainult positiivne mõju

2. Lasteaia elutegevuse tulemused, mis avaldavad mõju ümbritsevale keskkonnale.

(kirjutage elutegevuse tulemuste ette numbrid 1– 11 kahjuliku mõju vähenemise järjekorras, st 1 – kõige kahjulikum)

- Prügi
- Toidujäätmed
- Kanalisatsioon
- Vana mööbel, katkised seadmed
- CO2 eraldumine
- Müra
- Töötajate käitumine ja omavahelised suhted
- Ülemäärane elektrienergia tarbimine
- Ülemäärane vee tarbimine
- Ülemäärane soojusenergia tarbimine
- Teenindav ja isiklik transport

Mida Te tahaksite veel lisada?

3. Kas lasteaias on võimalik säästa elektrienergiat, vett, soojusenergiat?

- 1) Jah
- 2) Ei
- 3) Ei tea
- 4) Ei ole võimalik säästa
- 5) Pidevalt säästame

4. Kes peaks lasteaias jälgima elektrienergia, vee, soojusenergia säästlikku kasutamist?

- 1) Juhataja
- 2) Sanitaartehnik
- 3) Iga töötaja
- 4) Ei tea
- 5) Spetsiaalselt selleks määratud inimesed

Mida Te tahaksite veel lisada?

5. Kas meie lasteaia maa-ala on sisustatud selliselt, et seda saab kasutada nii õppekeskonnana kui ka füüsilise arengu ning suhtluskeskonnana?

- 1) Jah
- 2) Ei
- 3) Pigem jah kui ei
- 4) Pigem ei kui jah
- 5) Ei oska öelda

Mida Te tahaksite veel lisada?

6. Kui te vastasite eelmisele küsimusele eitavalt, siis mida peaks tegema, et lasteaia maa-ala vastaks nõuetele? Kust saada vahendeid (raha) maa-ala sisustamiseks?

7. Kas lasteaias on mugav?

- 1) Jah
- 2) Ei
- 3) Pigem jah kui ei
- 4) Pigem ei kui jah
- 5) Ei oska öelda

Mida Te tahaksite veel lisada?

8. Et parandada lasteaia tegevuse mõju ümbritsevale keskkonnale, tuleks ...

(kirjutage tegevuste ette numbrid 1– 6 tegevuse tähtsuse vähenemise järjekorras, st 1 – kõige vajalikum tegevus)

- Korraldada personalile ja lastevanematele koolitus materjalide, vee ja energia kokkuhoiu teemal.

- Määrata vee ja elektrienergia kokkuhoiu eest vastutavad isikud.
- Informeerida personali ja lastevanemaid vee- ja energiakuludest.
- Organiseerida prügi sorteerimine.

- Kasutada suur- ja korduvkasutatavaid pakendeid jne.
 - Parandada vastastikuseid suhteid.
- Mida Te tahaksite veel lisada?

Aitäh koostöö eest!